

TARTU ÜLIKOOL
MAAILMA KEELTE JA KULTUURIDE INSTITUUT
GERMANISTIKA OSAKOND

Võõrkeelte valikud Viljandimaa põhikoolides
Magistritöö

Koostaja: Kadri Hütt
Juhendaja: Reet Bender, PhD

Tartu 2023

Sisukord

Sissejuhatus	3
1. Võõrkeeleeõpe Eestis	6
1.1. Keeleeõpe	6
1.2. Õppekeele mõju keeleõppele ehk ajalooline ülevaade õppekeeltest Eestis	9
1.2.1. Võõrkeeleeõppe muutused Eesti Vabariigi taasiseseisvumise ajal	12
1.3. Võõrkeeleeõpe Eesti põhikoolides - hetkeolukord ning tulevased muutused	14
1.3.1. Inglise keele mõju keeleõppes	16
1.3.2. Vene keele õppe osakaal põhikoolides	18
1.3.3. Saksa keele õppimise ja õpetamise tulevik	19
1.4. Võõrkeele valiku olulisus riigi kultuuri- ja majandussuhet arvestades	22
1.5. Võõrkeeleeõpe Läti ja Leedu näitel	23
2. Empiirilise uurimuse metoodika	25
2.1. Probleemi seade ja uurimiseesmärk	25
2.2. Uurimisküsimused	25
2.3. Metoodika	26
2.3. Andmete kogumine	27
3. Võõrkeelte valikud Viljandimaa põhikoolides	29
3.1. Viljandimaa koolide direktorite ja õppejuhtide hoiak haridusministeeriumi algatuse suhtes	31
3.1.1. Probleemsed kohad	31
3.1.3. Võimalikud hoiakud olemasoleva B-võõrkeele suhtes	33
3.2. Erinevas vanuseastmes õpilaste hoiak haridusministeeriumi algatuse suhtes	34
3.2.2. Õpilaste hoiak tulevasele võõrkeele valiku laienemisele	38
3.4. Tulemus	41
Kokkuvõte	43
Kasutatud kirjandus	45
Resümee	51
Lisad	53
Lisa 1. Küsimustik Viljandimaa koolide direktoritele ja õppejuhtidele	53
Lisa 2. Küsimustik 7. klassi õpilastele	54
Lisa 3. Küsimustik 12. klassi õpilastele	55

Sissejuhatus

Ühiskonnas, mis on pidevalt muutumas ja kasvamas, on võtmesõnadeks suhtlus ning üksteise mõistmine. Sellest lähtuvalt on keeleoskus vajalik vahend, et globaliseeruvas maailmas toime tulla. (European Education Area (s.a). Mitmekeelsuse poliitika) Euroopa keelise mitmekesisuse tõttu on võimalik suhtleliselt lühikesi maid läbides kogeda erinevaid keeli ja kultuure. Euroopa keeleline rikkus on ka põhjus, miks Euroopa Liidu üheks aluspõhimõtteks on mitmekeelsuse säilitamine (*Ibid.* Keeleline mitmekesisus). Mitmekeelsuse olulisus on seotud Euroopa haridusruumiga, mille loomise keskmeks on keeleoskus, mis on vajalik vastastikuseks mõistmiseks koostööl (*Ibid.* Mitmekeelsuse poliitika). Mitmekeelsus kuulub ka võtmepädevuse hulka (*Ibid.* Mitmekeelsus kui võtmepädevus), mille all mõistetakse pädevust, mis on igas eluvaldkonnas vajalik ning mis toetab inimese eneseteostust, sotsiaalselt ühtekuuluvust, kodanikuaktiivsust ning tööalast konkurentsivõimet (Erasmus+... Võtmepädevused). Sellest tulenevalt on ka arengukava 2021–2035 üheks strateegiliseks eesmärgiks soodustada eri võõrkeelte õppimist Eesti haridussüsteemis, et oleks piisavalt saksa, prantsuse, hispaania ning teiste Euroopas levinud keelte oskajaid (Eesti keele arengukava 2021–2035, 2020: 11). Haridusmaailma hetkeolukord on aga selline, kus võõrkeele õppes valitseb mitmekeelsuse asemel monokeelsus ehk paljudes koolides on õpilastel 6. klassis võimalik teise võõrkeelena valida ainult vene keel. Nii inglise (A-keelena) kui ka vene keel (B-keelena) on olnud aastaid domineerival positsioonil, mis on jätnud teised võõrkeeled vaeslapse rolli. (Mäekivi 2022) Selle muutmiseks, peamiselt B-võõrkeelest lähtuvalt, on haridus- ja teadusministeerium langetanud otsuse muuta alates 2023/24. õppeaastast koolidele kohustuslikuks pakkuda teise võõrkeele valikut kahe keele vahel (Punamäe 2023).

Mitmekeelsuse pooldamine Eesti haridussüsteemis, arvestades eesti keele vähest levimust ning vajaduspõhist võõrkeeleoskust globaliseeruvast ühiskonnast lähtudes, on pikemas perspektiivis positiivne, kuid sellega kaasnevad ka murekohad. Peamiseks murekohaks on tööjõupuudus ehk kvalifitseeritud õpetajate olemasolu, mille tulemusel ei ole kõik koolid võimelised ettenähtud muudatusega kaasa minema (*Ibid.*). Kvalifitseeritud võõrkeeleõpetajate puudus ei ole aga midagi uut. Vene keele hegemoonia B-võõrkeelena on olnud juba aegade algusest ning selle tulemusel on saksa, prantsuse, hispaania jt keelte ja õpetajate vajadus haridusruumis kaduma hakanud (Peekmann 2023, viidatud Mändveer 2023 kaudu). Eesti põhikooli riikliku õppekava alusel (2023) on võimalik põhikoolis õpetada teise

võõrkeelena mistahes võõrkeelt, arvestades kooli võimalusi ja õpilaste soove. Õppekavast lähtudes võib jõuda aga järeldusele – kui pole õpetajat, pole õppeainet ning kui pole õppeainet, pole valikut. Sarnast olukorda võib märgata ka koolide puhul, mis võimaldavad valida teist võõrkeelt kahe võõrkeele vahel. Kuigi kooliti on võõrkeele rühmade täituvus erinev, võib raha või kooli juhtkonna isiklike eelistuste põhjal otsustamine võtta õppijatelt võimaluse õppida keelt, mida nad tõesti sooviksid. (Ilmjärv 2011)

Käesoleva magistritöö põhieesmärk on selgitada välja võõrkeelte valikute hetkeolukord Viljandimaa põhikoolide näitel. Töö ajend ning maakonna valik tulenesid autori isiklikust kogemusest olles kahes Viljandimaa gümnaasiumis tegutsev saksa keele õpetaja. Tuginedes isiklikule kogemusele kahes gümnaasiumis töötamisele, mille põhikoolides on erinev keeleõppekorraldus, on võimalik tuua paralleelse isiklikust vaatest. Koolide keeleõppekorralduse erinevus seisneb B- ehk teise võõrkeele valikus – ühes on võimalik teist võõrkeelt kahe võõrkeele vahel valida ning teises haridusasutuses on teine keel kooli poolt määratud ehk valik puudub. Samuti on võimalik oma ametist lähtuvalt keeleõppe hetkeseisu ja tulevase muutusi omal nahal kogeda.

Magistritöö koosneb kolmest peatükist. Esimeses osas antakse ülevaade võõrkeeleõppes Eestis, tuues välja keeleõppega seotud terminoloogia (võõrkeel, mitmekeelsus ja mitmekultuurilisus). Kajastust leiab ka ajalooline ülevaade keeleõppes Eestis, tuues välja, kuidas mitmekeelsus õppekeeles on mõjutanud praeguse aja võõrkeelte valikuid haridusasutustes. Autor annab ülevaate ka inglise keele mõjust keeleõppes, vene keele kui teise keele osakaalust põhikoolides, saksa keele õppimise ja õpetamise tulevikust, võõrkeelte valikute olulisusest riigi kultuuri- ja majandussuhet arvestades ning toob välja võrdlused võõrkeeleõppes Läti ja Leeduga näitel.

Teine peatükk tutvustab empiirilise uurimuse meetodit ja kirjeldab valimit ning põhjendab, miks on töö autor valinud kvalitatiivse ja kvantitatiivse lähenemise kombineerimise. Autor püstatab uurimisprobleemi ning -küsimused, millele järgneb püstitatud eesmärgist lähtuv analüüs kolmandas peatükis.

Kolmas peatükk on jagatud kahte teemakategooriasse, mis on vastavuses uurimisküsimustega (leitavad 2. peatükist). Esimeses pooles tuuakse välja Viljandimaa koolijuhtide või nende määratud esindajate (õppejuhtide) võimalikud hoiakud seoses haridus- ja teadusministeeriumi poolt kehtestatud muudatusele, pakkumaks teise võõrkeele õppes valikut kahe võõrkeele vahel. Teises pooles keskendutakse õpilaste arvamusele antud teemal.

Autorile teadaolevalt pole võõrkeelte valikuid maakonnast lähtuvalt palju uuritud, välja võib tuua aga Tartu Ülikoolis kaitstud Elis Nõu bakalaureusetöö “Deutschunterricht an den Schulen im Landkreis Saare” (2016) ja Tallinna Ülikoolis kaitstud Elvana Sadõgova bakalaureusetöö “B-keele valimise motiividest põhikooliõpilastel” (2016).

1. Võõrkeeleeõpe Eestis

1.1. Keeleõpe

Võõrkeeles all mõistetakse õpipsühholoogia põhimõtte kohaselt igat keelt peale kõneleja emakeele. Keeleseaduse (2011) alusel on Eestis võõrkeel iga keel peale eesti keele ning eesti viipekeeles. Võõrkeeles all peetakse silmas seejuures keelt, mida ei omandata konkreetse keeles keskkonnas. Tänapäeval on aga keeleskeskkondade eristamine keeruline, sest erinevate meedia ning meediumite vahendusel saab olla mõne keeles keskkonnas, mille tulemusel ei toimu õpe vaid füüsilises ruumis. (Argus, Rüütmaa *et al.* 2021a: 21) Võõrkeeles õppimisel ja õpetamisel, nii nagu teistes õppeainetes, saab lähtuda asjaoludest, et õpetamisel on keskmises olevaks rolliks õppija. Klassis olev keskkond, sealhulgas kaasõpilane kui eeskujud, on suureks mõjuteguriks õppimises protsessis ning motivatsioon ja eesmärgid on edaspidiseks arenguks tähtsal kohal. Keeleõppe puhul tuleb aga silmas pidada, et keeles omandamist ei saa samastada emakeeles omandamisega. Keeleõpetuse väljakutse on tegeliku elu kogemused keeleõppe jaoks avada ning neid õppes reflekteerida ja mõista. Võõrkeeles õppimist ja õpetamist tuleb mõtestada kui sotsiaalset, mitte kui lingvistilist püüdlust, millega avatakse väärtuslikud ressursid. Õppijaid tuleb varustada toetavate materjalidega, mis ühendavad nii teoreetilist baasi kui ka keeleskeskkonnas toimetulekuks vajalikke konstruktsioone. Et õpilane muutuks passiivsest õppijast aktiivseks, tavakodanik keeleskõnelejast juhendajaks, keelesõpetaja õppija toetajaks, tuleb keelesõppeprotsessis haarata keeles õppijaid, õpetajaid, tavakodanikke ja erinevate teenuste pakkujaid. Kui käsitleda võõrkeelesõpet sotsiaalse ja kontekstisidusana, on igal eelnimetatud grupil võimalus oma vahendeid ning arusaama arendada. (Argus, Rüütmaa *et al.* 2021a: 86)

Nii nagu paljud teised õppeained, kuulub keelesõpe elukestva õppe hulka ning ka selle puhul tuleb teadvustada, et õppimine ei lõpe gümnaasiumi või ülikooli lõpetamisega (Nei 2023). Võõrkeeles õppimine ei ole midagi, mida teevad vaid õpilased koolipingis. Uue keeles omandamisega seisavad silmitsi ka paljud teised. Olgu see kohustusest riigi vastu, enda arendamine võimaluste suurendamiseks tööalaselt või puhas tahe ja huvi. Erinevus seisneb aga selles, et ühtele on see võimalus, mis tundub kohustusena, teistele aga kohustus, mis tundub võimalusena. Gethin (1996) rõhutab, et kõige olulisem on inimese suhtumine õpitavasse keelde. Üldjuhul on uudishimu ning teadmisjahu peamised eelsoodumused võõrkeeles õppeks. Kui kellelgi on ühe võõrkeeles vastu huvi, siis tõenäoliselt on tal seda ka

teiste huvipakkuvate keelte vastu. Lingvistiline võimekus on kõigil olemas, seda juba emakeele omandamise näitel. (Gethin & Gunnemark 1996: 26)

Võõrkeele õppimine koolis eristub teistes õppeainetest sel moel, et õppijad on kohustatud õppima vähemalt kahte keelt, A- ning B-võõrkeelt. A- ehk esimese võõrkeelega, mille õppega alustatakse I kooliastmes, kujundatakse ainepädevus, mis hõlmab endas keelepädevust, keelelisi väärtushinnanguid- ja hoiakuid ning vajaminevaid õpioskusi. Samuti äratatakse sellega õpilastes huvi teiste keelte ja kultuuride vastu ning tõstetakse võõrkeele õppimise motivatsiooni. B- ehk teise võõrkeelega, mille õpe algab II kooliastmes, suurendatakse suhtlusvõimalusi, silmaringi ning rolli ühiskonnas. (Sadõgova 2016: 11)

Nüüdisaegse keeleõppe puhul, mis on suunatud kommunikatiivsetele vajadustele, arvestatakse õppijate suhtluseesmärkidega, mistõttu on õpe suunatud keele kasutamise oskusele, mitte struktuuri tundmisele. Põhirõhk on seega suhtluspädevuse arendamisel ehk suutlikkusel ennast selgelt ja asjakohaselt väljendada, arvestades olukordi ja suhtluspartnereid. (Põhikooli riiklik õppekava 2023) See, kui grammatiliselt korrektselt keelt kõneldakse, kujuneb alles pikaajalise töö käigus. Et ka võõrkeelte õppimisel oleks olemas püsiv huvi ja motivatsioon, on tarvilik, lisaks õigele suhtumisele, ka oskus luua seoseid kahe õpitava võõrkeele vahel. Õpilasi suunatakse kasutama ühes keeles omandatud oskusi, et õppida teisi keeli ning luua seoseid ja tuua paralleele erinevate keelte vahel. (Põhikooli riiklik õppekava 2023, ainevaldkond “Võõrkeeled”) Õppijad peaksid olema seeläbi võimelised esimesest võõrkeelest saadud kogemust edasi kandma teise võõrkeele õppimisse, olenemata võõrkeelte erinevusest. Kahe võõrkeele õppimine koolis ei ole lihtsalt kahe erineva suhtlus- ja käitumismudeli omandamine. See n-õ kohustus teeb õpilastest mitme keele kõneleja ja mitme kultuuri tundja ning aitab kaasa isiksuse rikastamisele ja täiustamisele, kasvatada endas oskust keeli õppida ning olla avatud uutele kultuuriruumidele. (Euroopa keeleõppe raamdokument 2001: 59) Heero ja Jungi (2010) sõnul aitab huvi äratamine erinevate kultuuride vastu õppijatel keeltest, mida nad õpivad, paremini aru saada, teistsuguseid tavasid ja käitumisviise mõista ning aktsepteerida. Samuti aitab see oma kultuuri paremini tundma õppida ja seda teiste kultuuridega võrrelda. Kuna iga keel on tihedalt seotud kultuuriga, puutub võõrkeele õppija tahes-tahtmata õppeprotsessi käigus võõrkeelse suulise ja kirjaliku kultuuriga kokku, kujundades nii oma suhtumist ja hoiakuid sellesse kultuuri. Kultuuridevahelise õppimise tulemusena omandatakse afektiivseid, käitumuslikke ning kognitiivseid oskuseid. (Heero & Jung 2010) Järgnev loetelu annab ülevaate, milliseid oskusi

õppija kultuuridevahelise õppimise käigus omandab (vrd Byram & Zarate 1997, viidatud Heero & Jung 2010 kaudu).

1. Afektiivsed oskused:

- teiste identiteedi tunnustamine
- erisuste austamine
- sallivus mitmetähenduslikkuse suhtes
- empaatia

2. Käitumine:

- paindlikkus
- kommunikatiivne teadlikkus

3. Kognitiivsed oskused:

- teadmised
- teadmiste avastamine
- tõlgendamine ja seostamine
- kriitiline kultuuriteadlikkus

Võõrkeeletunnis kultuuri õpetades tuleb silmas pidada, et see ei oleks pelgalt faktidele üles ehitatud. Filmid, videod, pildid, tekstid jm on suurepärane viis ka alustavale keeleõppijale õpitava võõrkeele kultuuri ning tasuta tutvustamiseks. Õppijaid tuleb suunata järele mõtlema, analüüsima ning iseseisvalt otsustama. Neile tuleb pakkuda piisavalt võimalusi end õpitavat keelt kõnelevate maade ühiskondlike ja kultuuriliste arengutega kurssi viia. Mõistagi ei juhtu see iseenesest, aga esimesed tõuked peaks saama siiski võõrkeeletunnis. (Heero & Jung 2010)

Mitmekultuurilise pagasi omandamisel, nii nagu ka keele omandamisel, lähtutakse keeleoskustasemetest, A1 – C2. Mida rohkem keelt omandatakse, seda teadlikumaks muutub kultuuriruum. (Euroopa keeleõppe raamdokumendi sõsarväljaanne 2023: 138-139) Gümnaasiumi riikliku õppekava (2023) alusel tuleks lõpetades osata vähemalt kahte võõrkeelt iseseisva keelekasutaja (ehk B) tasemel. Esimest ehk A- võõrkeelt B2 tasemel ning teist ehk B-võõrkeelt B1 tasemel. Kui A tasemel ehk algtasemel keelekasutajal on piiratud või vähene keele- ja kultuuripagas, siis B tase ehk iseseisev keelekasutaja oskab üldise keelepagasi alusel keelt piisavalt, et kirjeldada ootamatut olukorda, selgitada üsna täpselt oma mõtteid või probleemi tuuma ning avaldada arvamust abstraktsetel või kultuurilistel teemadel

(nt film, muusika). Samuti peaks keelekasutaja keelt piisavalt oskama, et oma seisukohti väljendada ning mõttekäike esitada sõnu liigselt otsimata. Mitmekultuurilise pagasi kasutamisel tullakse toime kõige tavapärasemate kultuuriliste viidetega, osatakse selgitada oma kultuuri tavasid teiste kultuuride esindajatele ning teise kultuuri tavasid oma kultuuri esindajatele. Mitme keele mõistjana on iseseisev keelekasutaja võimeline igapäevases olukorras oma mitmekeelsesesse keelepagasisse kuuluvat keelevara loovalt kasutama, et tulla toime ootamatutes olukordades ning olema võimeline andma vestluskaaslasele edasi konkreetset infot või arutama nendega mõnel huvipakkuval teemal. (Euroopa keeleõppe raamdokumendi sõsarväljaanne 2023: 138-139, 142, 144)

Et gümnaasiumi lõpuks oleks saavutatud iseseisva keelekasutaja tase, mida peamiselt A- ehk esimese võõrkeele puhul riigieksami või riigieksamiga võrdsustatud rahvusvahelise võõrkeeleksamiga kontrollitakse, on põhikooli keeleõppel suur tähtsus õpilaste motivatsiooni hoidmisel ja eesmärkide püstitamisel (Võõrkeelte õpe Eestis 2023). Heero ja Jungi (2010) sõnul aitab võõrkeelte õppimine tõsta huvi erinevate kultuuriruumide vastu. Kuna võõrkeeleõpe hõlmab endas erinevate kultuuride tutvustamist, aitab see õpilasel mõista paremini ka oma riigi ajalugu. Näiteks, miks on Eesti koolide peamised pakutavad võõrkeeled inglise, saksa ja vene keel.

1.2. Õppekeele mõju keeleõppele ehk ajalooline ülevaade õppekeeltest Eestis

Enne haridusloo tausta tutvustamist on vaja defineerida mõistet *õppekeel*. Eesti põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse (2023) § 21- 1 alusel loetakse kooli või klassi õppekeeleks keel, milles toimuv õpe moodustab vähemalt 60 protsenti riiklikes õppekavades määratud väiksemast lubatud õppe koormusest. § 21- 2, 3 alusel on nii põhikooli kui ka gümnaasiumi õppekeeleks on eesti keel ja § 21- 4 sätestab, et koolis või klassis, kus õppekeel ei ole eesti keel, on eesti keele õpe 1. klassist alates kohustuslik (Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus 2023). Nii nagu “Eesti keele arengukava 2021–2035” (2020: 10-11) üheks strateegiliseks eesmärgiks, on soodustada eri võõrkeelte õppimist Eesti haridussüsteemis, on eesmärgiks võetud ka eesti keele kui teise keele õppe tõhustamine, et kõigil õppijail oleks võimalik saavutada vähemalt riiklikes õppekavades eesmärgiks seatud keeleoskustase. Kui praegu on iseenesest mõistetav, et õppekeeleks on riigikeel ehk eesti keel, siis eelnevatel sajanditel oli õppekeeleks mõni võõrkeel.

Eesti pole kunagi olnud monokeelne ühiskond läbi oma dokumenteeritud ajaloo. Mitmete riikide okupatsioonide tulemusel ning erinevate kultuuride kokkupuutel on haridusloole iseloomulik, et koolide õppekeel on pikka aega olnud mõni võõrkeel. (Meristo & Saagpakk 2021: 326) Enne emakeelse kooli tekkimist tegeles kooli ja õpetamisega kirik ning õppeaineid õpiti ladina keeles. Haridusloos mängib suurt rolli reformatsioon ja Martin Luther, kes reformis kiriku, pani aluse emakeelsele kooliharidusele ning tõlkis piibli saksa kirjakeelde. (Läänemets 2018) 17. sajandil toimusid olulised muutused kultuurielus – luteri kiriku seisundit edendades püüti tugevdada haridusolusid. 1630. aastal asutati Tartu gümnaasium ja selle alusel 1632. aastal Tartu Ülikool (*Academia Gustaviana*, teine Rootsi riigi ülikool). Lisaks avati Tallinna gümnaasium (1631). Kirikuvõimud üritasid rajada kihelkondadesse kirjaoskuse arendamiseks rahvakoole ning Tartus avati talurahvakool, kus koolitati koolmeistreid. (Rootsi aeg Eestis 2003) Pärast Põhjasõda hakkas taas kujunema koolivõrk, nii küla- kui ka vallakoolidest, kust üksikud olid võimelised edasi liikuma gümnaasiumisse, mis tähendas aga uut õppekeelt - saksa või vene. 19. sajandi lõpupoole, kus õppekeele küsimused aina poliitilisemaks muutusid, nägi Vene impeerumi hariduspoliitika ette, et ka Eesti aladel tuleb üle minna venekeelsele üldharidusele. (Läänemets 2018) Arvati, et kõigi riigiosade kindlamaks ühteliitmiseks, koolides vene keele õpetamise suurendamiseks ja õppekeelena kehtestamiseks tuleb viia Läänemere kubermangude koolikorraldus samadele alustele kui mujal Venemaal ning muuta vene keel nii õppe- kui asjaajamiskeeleks. Kuni 1860. aastateni otsustasid kooli, keele ja eestlaste hariduse saamise võimaluste üle riigivõim, baltisaksa aadel ja pastorid. Venekeelse õppetöö ja asjaajamise kehtestamine keskhariduskoolides puudutas eelkõige baltisakslasi, kes moodustasid enamuse keskõppeasutuste õpilastest ja õpetajatest. Eestlased jäid keskhariduskoolide õppekeele küsimuses ükskõikseks, sest neil tuli nii enne kui ka nüüdsest peale keskharidust omandada mitte ema-, vaid võõrkeeles. Mõneti peeti venekeelset õppetööd isegi soovitavaks, sest eesti haritlastele tehti Baltikumis töötamisel takistusi ja vene keele oskus andis avaramaid võimalusi. (vt. Elango, Laul *et al.* 2010: 99-100, 335) 1880.–1890. aastate venestuslik koolireform ning sellele järgnenud ümberkorraldused muutsid oluliselt kõikide koolide õppe- ja kasvatustööd. Aastatel 1887–92 mindi kõikides ainetundides järk-järgult üle venekeelsele õppele. Õpilastelt hakati nõudma vahetundide ajal vene keeles kõnelemist. Õpetajate kohapealt kaasnes väga palju muutusi keskkooli ulatuses. Paljud senised õpetajad, eriti välismaalased, ei osanud nõutaval määral vene keelt ega saanud seetõttu oma tööd jätkata. Rohkesti oli aga neid (peamiselt sakslased), kes vajalikku keelt valdasid, kuid ei soovinud

selles keeles õpetada. (*Ibid.* 377, 379) 19. sajandi lõpul ja 20. sajandi algusaastail, kui rahulolematust tsaarivalitsuse hariduspoliitikasse süvenes, hakati muutma poeglastegümnaasiumite (Tallinnas, Tartus, Narvas, Pärnus ja Kuressaares) õppeplaanide ja -programme, sh vähendama antiikkeelte (kreeka keel) ulatust. Kreeka keele asemel võeti kohustuslike õppeainete hulka loodusõpetus ning alates II klassist teine võõrkeel (Eestis prantsuse keel). Ladina keelt oli võimalik õppida III klassist, kuid seda vähendatud kujul. (*Ibid.* 381-383) Rahvusliku liikumise kõrgajastul ja järelärkamisajal olid kõik Eesti pedagoogiliselt mõtlevad ringkonnad rahvakoolide (alghariduskoolide) õppekeele ja rahvusliku kasvatuse küsimustes üksmeelsed - õppekeeleks peab olema emakeel, eesti keel. 1906. aastal, pärast 1905. aasta revolutsiooni otsust, sai võimalikuks avada esmakordselt eesti õppekeelega keskkool Tartus, Eesti Noorsoo Kasvatuse Seltsi Tütarlaste Keskkool (praegune Miina Härma Gümnaasium) (Läänemets 2018; Elango, Laul *et al.* 2010: 514, 516). 1906. aastal kinnitatud määrus lubas Balti kubermangude erakoolides õpetada saksa, eesti või läti keeles tingimusel, et koolid on täielikult eraülalpidamisega. Vene keelt ja kirjandust ning Vene ajalugu ja geograafiat tuli õpetada siiski vene keeles. (vt. Elango, Laul *et al.* 2010: 467)

Pärast 1905. aasta revolutsiooni hakkas algharidussüsteemi ja koolivõrgu arengut üha rohkem mõjutama rahvahulkade tung parema hariduse poole. Lastele taheti luua paremad elus edasijõudmise võimalused ning tõusta baltisakslastega võrdsele ühiskondlikule positsioonile. 1906. aastal kinnitatud seaduse järgi oli võimalik, lisaks vene õppekeelega alghariduskoolidele, luua ka eesti ja saksa õppekeelega erakoole. Baltisakslased taastasid juba samal aastal saksa õppekeelega koolide võrgu, mis venestusreformide tulemusena 1890. aasta algul likvideeriti. Põhja-Eestis alustas tegevust 19 saksa õppekeelega kooli ning Lõuna-Eestis asutati saksa õppekeelega alghariduskoolid kõigis maakonnalinnades ja mõnes alevis. Enamikul juhtudel seisis kõik nad saksa seltside ülalpidamisel või said neilt abiraha. (*Ibid.* 483-484, 512) Pärast esimese eesti õppekeelega keskhariduskooli avamist Tartus, pandi alus eesti õppekeelega koolidele ka Pärnus, Nuustakus ja Viljandis. 1909. aastast aga uusi eesti õppekeelega kooli enam ei avatud. Eestikeelse keskhariduse suhteliselt vähese leviku põhjuseks oli, lisaks haridusseltside kasinale ainealasele baasile, osade eesti haridustegelaste seisukoht, et on otstarbekas koondada tähelepanu ja ressursse vene õppekeelega keskhariduskoolidele. Näitseks Elfride Lender asutas 20. sajandi alguses oma tütarlastekooli Tallinnas, tegu oli eesti erakooliga, kuid õppekeeleks valiti vene keele, et lõpetajatele tagada paremaid edasijõudmisvõimalusi pärast kooli lõpetamist. (*Ibid.* 516-518)

Ajavahemikul 1905–1917 oli kõige tähtsamaks rahvuspoliitiliseks saavutuseks esimeste eesti õppekeelega keskhariduskoolide asutamine. Need koolid kaitsesid emakeelse hariduse põhimõtet, lükkasid ümber tsaarivõimude ning baltisakslaste väiteid eesti keele sobimatust keskkooli õppekeeleks, hajutasid kahtlusi rahva hulgas, andsid tõuke eestikeelse õppekirjanduse väljaandmiseks ning valmistasid ette üleminekut eestikeelsele keskharidusele Eesti Vabariigis. (*Ibid.* 525) Esimene maailmasõda tõi endaga kaasa suuri muudatusi. Võimud sulgesid 12 saksa õppekeelega keskhariduskooli, millest järelejäänud 5 pidid üle minema venekeelsele õppele. Eesti ja saksa õppekeelega erakeskkoolide arv aga suurenes. Poeglastegümnaasiumi õppetöö muutus nägi ette Vene ajaloo ja Vene geograafia tundide arvu suurendamist võõrkeelte ja filosoofia arvelt. Samuti tehti ka üleskutse õppida saksa keele asemel inglise keelt, aga see ei läinud läbi. Saksa keele õppimise traditsioonid osutusid poliitilisest konjunktuurist tugevamaks. Reaalkoolides oli aga võimalik 1906. aasta õppeplaani alusel inglise keelt prantsuse keele asemel õppida. (*Ibid.* 523-524, 539-541) Kuigi saksa keele õppimine oli kujunenud olukorras vajalik, ei tohtinud seda avalikkuses kasutada. Sellest lähtuvalt võeti suuliseks keelekasutuseks prantsuse keel (Bender 2021: 55). Prantsuse keelt õpetati võõrkeelena aastast 1631 (mõningate pausidega) kuni 19. sajandini. Keelt kõneldi kõrgemas klassis olevate sakslaste ja venelaste poolt kuni selle *lingua franca* positsiooni kaotamiseni. Erinevalt saksa ja vene keelele, pole prantsuse keel kunagi olnud vähemus- ega valitsuskeeleks. (Meristo & Saagpakk 2021: 328)

Kuni 1939. aastani oli Eestis kasutusel kolm kohalikku keelt – eesti keel kui rahva keel (peamiselt teenijate ja talupoegade keel), saksa keel alates 13. sajandist kui majandusliku ja intellektuaalse eliidi keel (saksa keelt peeti läbi sajandite kultuurkeeleks) ning vene keel oli kasutusel kõrgemal tasemel riigikeelena 18. sajandist kuni 1918. aastani. Samuti oli vene keel domineeriv aastatel 1940-1941 ja 1944-1991 n-ö sunnikeelena. (Meristo & Saagpakk 2021: 326, 328; Bender 2021: 56)

1.2.1. Võõrkeeleõppe muutused Eesti Vabariigi taasiseseisvumise ajal

Pärast Nõukogude Liidu kokkuvarisemist ning Eesti Vabariigi taasiseseisvumist hakkasid toimuma juba esimesed muudatused avatuma elu poole. Seoses riigipiiride muutustega ning globaalsete kommunikatsioonivõrgustike laienemisega hakkas võõrkeelte instrumentaalne tähendus muutuma. Motivatsioon keeli õppida suurenes. (vt. Masso & Vihalemm 2005: 37) Kui veel 1990/91. õppeaastal domineeris üldhariduskoolides esimese võõrkeelena vene keel,

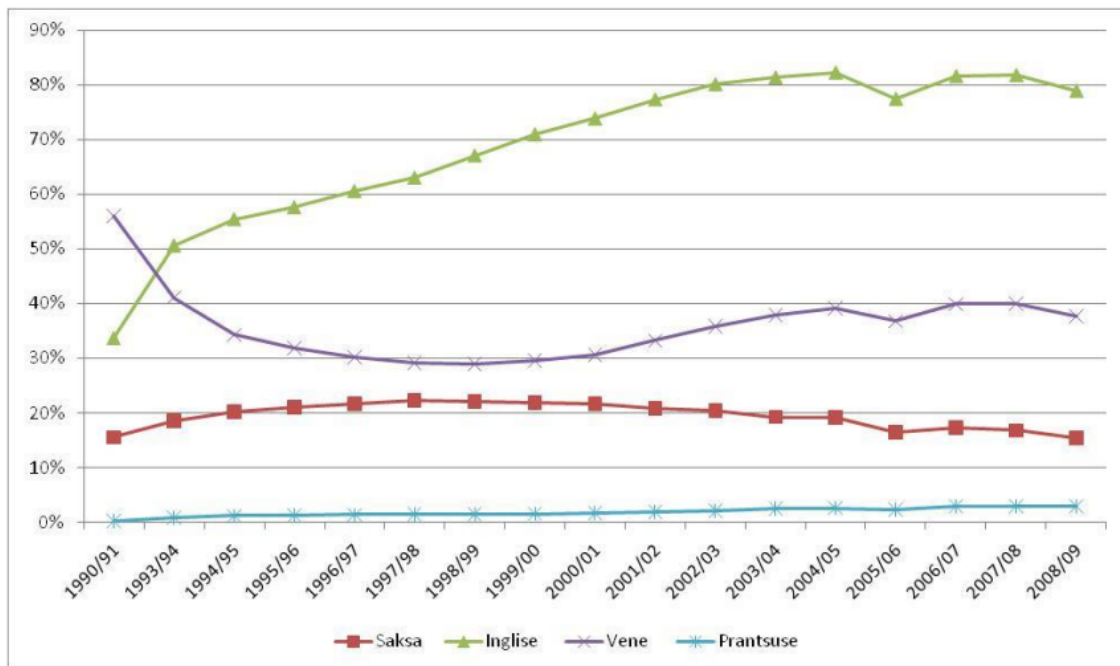
mida õppis 60% õpilastest, inglise ja saksa keelt vastavalt 33% ja 18%, siis 1991/92. õppeaastast hakati võõrkeelt õpetama alates 3. klassist ning keelte valik (inglise, saksa, prantsuse, vene) jäeti õppijatele (lastevanematele) vabaks. Lastevanemate tungival soovil, kes olid Nõukogude venestamispoliitika alt pääsenud, sai esimeseks võõrkeeleks valdavalt inglise keel, mida võis pidada piletiks läänemaailma. (Haridus- ja teadusministeeriumi käskkiri nr 186 2009: 12; Oder 2011) 1996. aastal võeti vastu esimene riiklikult kinnitatud üldhariduskoolide õppekava, mille põhikooli võõrkeelte ainekavas esitati keelte õppesisu kolmeaastaste kooliastmete kaupa. A- ehk esimest võõrkeelt alates 3. klassist ning B- ehk teist võõrkeelt alates 6. klassist. Selle alusel koostasid koolid oma võõrkeelte ainekavad. Eesti keele ainekava vene õppekeelele koolidele võeti vastu 1997. aastal, mille kohaselt alustati eesti keele õpet 1. või 2. klassi III õppeveerandist. (Haridus- ja teadusministeeriumi käskkiri nr 186 2009: 12) Eesti pole suutnud aga tänapäevani minna üle täielikult eestikeelsele õppe. Venekeelsete koolide reformi on pidevalt edasi lükatud (Klaas-Lang 2018). Klaas-Langi (2018) sõnul oleks keeleline segregatsioon hariduses möödanik, kui taasiseseisvunud Eesti poleks 1997. aastal õppekeele reforme edasi lükanud ning eestikeelset õpet oleks järjest suuremas mahus viidud sisse nii lasteaedadesse kui ka põhikooli.

Alates 2004. aastast on Eesti Euroopa Liidu liige, millega kaasnesid poliitilised muudatused, mis hõlmasid endas globaalset, rahvusvahelist ja rände protsessi, tõid endaga kaasa uusi võõrkeeli ning vene keel kaotas sellega oma domineeriva *lingua franca* positsiooni meie ühiskonnas. Seoses Euroopa Liidu liikmesriigiks astumisega oli vaja teha ka muudatusi keeleõppes. Euroopa Komisjoni eesmärgi alusel peavad kõik kodanikud õppima vähemalt kahte võõrkeelt, millega tugevdatakse mitmekeelsust, kultuuridevahelist jätkusuutlikkust ja mitmekultuurilist teadlikkust (European ..., Keeleline mitmekesisus). Kuigi vene keel on oma domineeriva koha *lingua franca*’na kaotanud, on see ikka üks kõneldavamaid keeli inglise keele kui rahvusvahelise keele ja eesti keele kui riigikeele kõrval. Hoolimata massilistest muudatustest avalikus keelekäsitluses Eestis, on mitmekeelsusele ja -kultuurilisusele vähe tähelepanu pööratud, mida Brown *et al.* keelelise tegevuse poliitilise taustaga selgitavad ning mille tulemusel on tegeldud vastavalt venekeelse keelelise ja kultuurilise integratsiooniga. (Meristo & Saagpakk 2021: 326-327)

Keelte õppimise vaba valiku võimalus on muutnud õpitavate keelte proportsioone inglise keele kasuks, mille tulemusel ei ole piisavalt Euroopa Liidus enim kõneldavate keelte, sh saksa ja prantsuse keele, oskajaid. Arvestades Eesti ja Saksamaa tihedat koostööd erinevates valdkondades, nii nüüdisajal kui ka ajalooliselt kujunenud kirjandus- ja kultuuriloo

traditsioone, on tarvilik motiveerida inimesi saksa keelt õppima. (Haridus- ja teadusministeeriumi käskkiri nr 186 2009: 16)

Joonis 1. Erinevaid võõrkeeli õppivate põhikoolide ja gümnaasiumite õpilaste osakaal perioodil 1990–2009

allikas: Haridus- ja teadusministeeriumi käskkiri nr 186 2009: 13

Jooniselt 1 võib näha erinevate võõrkeelte (saksa, inglise, vene ja prantsuse keel) õppimise populaarsust alates 1990/91. õppeaastast. Saksa keele õppijate osakaal oli kõige suurem 1997/98. õppeaastal (üle 20% õpilastest), kuid seejärel on toimunud pidev langus. Huvi inglise keele õppe vastu on alates 1993/94. aastast pidevalt kasvanud (50% 80%-ni). Inglise keele huvi tõstmist võib põhjendada lastevanemate sooviga jätta selja taha Nõukogude venestamispoliitika. Vene keele õppijate arv küll 1990/91. aastal langes (ligikaudu 55%-lt 30%-ni), aga õppeaastal 1999/2000 oli see taas tõusuteel. Prantsuse keele puhul, mis on kõige väiksema õppijate arvuga, võib märgata siiski õppijate arvu tõusu alates 2003/04. õppeaastast.

1.3. Võõrkeeleõppe Eesti põhikoolides - hetkeolukord ning tulevased muutused

Võõrkeeleõppe tulevase muutusi arvestades, on peamine rõhk eri võõrkeelte õppimise soodustamisel Eesti haridussüsteemis, millega soositakse mitmekeelsust (Eesti keele

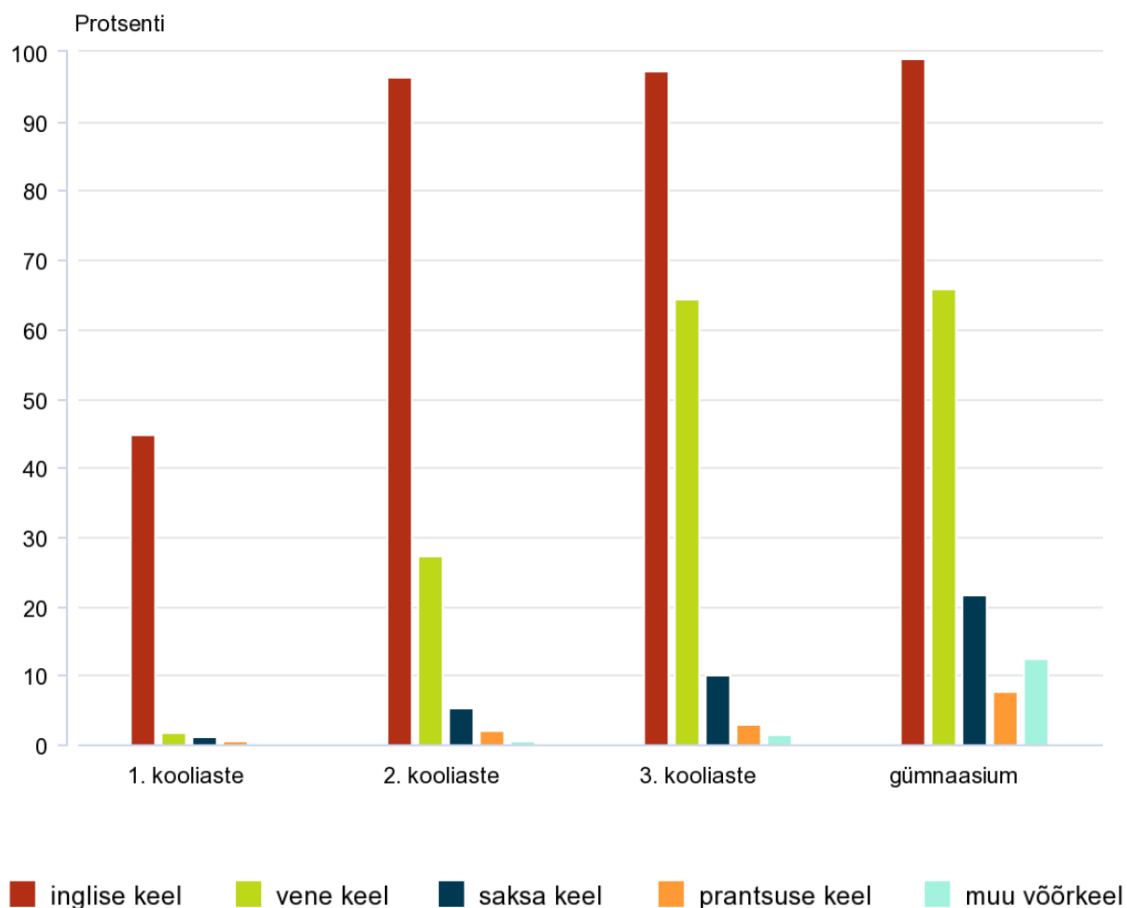
arengukava 2021–2035, 2020: 11). Kirjanduses kasutatakse mitmekeelsuse kohta erinevat terminoloogiat. Poliitikud, hariduskorraldajad ning Euroopa Nõukogu kasutavad terminit *plurilingualism*, mida kasutatakse olukordade arutamiseks, kus inimesel on suhtlemisoskus rohkem kui ühes keeles (Argus, Rüütmaa *et al.* 2021b). *Multilingualism* seevastu iseloomustab mitmekeelset piirkonda, kus kasutatakse mitut keelt, kuid üksikud kõnelejad võivad olla siiski monokeelsed (Barnett 2023). Keeleteadlaste hulgas puudub termini “mitmekeelsus” kasutamisel üksmeel. Ei olda ühel meelel selles, kui asjatundlik peab inimene kahes või enamas keeles olema. Ühed näevad mitmekeelsust kui oskust kasutada kaht või enam keelt (dialekti) ning oskust minna vajaduse korral ühelt keelelt teisele. Mitmekeelsuse hulka arvestatakse ka kakskeelsust (ingl *bilingualism*), kuna selle puhul ei ole tegu ainult kahe keelega, esimese ja teise keelega, vaid vähemalt kolmega, millest viimane on variantidega liitkeel. Teiste arvates on kaks-, mitme-, ja paljukeelsuse vahel põhimõtteline erinevus. Paljukeelsuse ehk polüglotismi alampiiriks on tinglikult neli-viis keelt, millest kaks esimest on massilised, ühiskonna poolt õhutatavad nähtused ning nende arengut toetub mitmesugustele asutustele (kool, erikursused vms). Polüglotism on aga individuaalne, erandlik nähtus, mida ühiskond ei stimuleeri ja mille liikumapanevaks jõuks on entusiasm. On ka neid, kes eristavad inimese ja ühiskonna kakskeelsust, mida kasutatakse siis, kui räägitakse üksikisiku kahest keelest. Kui keskendutakse kahele keelele ühiskonnas, siis kasutatakse terminit diglossia. (Tender 2010: 15) Euroopa keeleõppe raamdokumentis käsitletakse mitmekeelsust ebaühtlase ja muutuva pädevusena, mille puhul keelekasutaja või -õppija ühe keele või keelevariandi tundmine erineb mõne teise keele või keelevariandi oskusest. Seejuures on oluline, et mitmekeelsetel kõnelejatel on arenenud üks keelepagas, milles on omavahel põimunud mitu keelt, mida kõnelejad oma üldoskuste ja eri strateegiatega kombineerivad. Ingliskeelses sõsarväljaandes eristatakse samuti kahte terminit, *multilingualism* ja *plurilingualism*, milles on peamiselt kasutusel viimane. Eesti keeles on mõlema vaste aga mitmekeelsus, mis haakub multikultuurilisusega. (Euroopa keeleõppe raamdokument sõsarväljaanne 2023: 30-31) Nagu keeleõppe alapeatükis sai mainitud, siis huvi äratamine erinevate kultuuride vastu aitab õppijatel keeltest, mida nad õpivad, paremini aru saada, teistsuguseid tavasid ja käitumisviise mõista ning aktsepteerida (Heero & Jung 2010). Mitmekeelsus on tihedalt seotud ka Eesti hariduslooga. Ajaloo vältel on Eestis olnud mitmeid õppekeeli, millest on välja kujunenud peamised võõrkeeled (saksa ja vene keel), mida üldhariduskoolides õpitakse. Inglise keel õppekeelena küll haridusloos vältel ei eksisteerinud, kuid selle populaarsus hakkas peale Eesti taasiseseisvumist suuremat

õppijaskonda koguma ning 1991/92. õppeaastast oli see valdavalt esimeseks võõrkeeleks, mida koolis õpiti. (Haridus- ja teadusministeeriumi käskkiri nr 186 2009: 12; Oder 2011) Lisaks hakkas inglise keel rahvusvahelise keelena suuremat tähtsust kandma. Vene keele osatähtsus küll taandus, kuid võõrkeeleõppes oli ning on siiani peamine B- ehk teine võõrkeel põhikoolides (joonis 1 & 3).

1.3.1. Inglise keele mõju keeleõppes

Tänapäeval on inglise keel peamiseks A- ehk esimeseks võõrkeeleks üldhariduskoolides, mis on jätnud märgatava jälje teise ehk B- võõrkeele õppe motivatsiooni.

Joonis 2. Võõrkeeleõppijate osatähtsus kooliastmete lõikes 2018/19. õppeaastal

allikas: <https://www.stat.ee/et/uudised/2019/03/14/eestis-on-kasvanud-emaleelte-mitmekesisus>

Joonisel 2 on näha, et 2018/19. õppeaastal õppisid teises kooliastmes ehk neljandast kuni kuuenda klassini inglise keelt peaaegu kõik ja vene keelt 27% õpilastest. Saksa ja prantsuse

keelesõppijaid oli vastavalt 5% ja 2%. Kolmandas kooliastmes ehk seitsmendast kuni üheksanda klassini õppisid inglise keelt samuti peaaegu kõik, kuid vene keelesõppijaid oli juba tunduvalt rohkem - 64%. Saksa keelesõppijaid oli 10% ja prantsuse keelesõppijaid 3%. Gümnaasiumis oli väga vähe õpilasi, kes ei õppinud inglise keelt. Vene keelt õppis 66%, saksa keelt 22% ja prantsuse keelt alla 10% õpilastest. Mõned muud võõrkeelt õppis gümnaasiumis 12% õpilastest. (Eesti statistikaamet 2019)

Inglise keelesõkus on küll tänapäevases ühiskonnas vajalik ning milleta nii lihtsalt enam hakkama ei saa, on vaja aga mõelda sellest õkusest edasi. Näiteks tööturul ei oma inglise keel enam suurt eelist, mis eristab on n-ö haruldaste keelesõkus. Et saksa, prantsuse, hispaania jt võõrkeelte tähtsus ühiskonnas tõuseks, on vajalik heita pilk õppeprogrammile, sest mitmed keeleteadlased näevad inglise keelt kohustusliku õppeprogrammi osana, nagu emakeel ja matemaatika, mitte niivõrd lisaväärtusena. (Kerb 2011) Kuna antud keel on nüüdisajal, läbi erinevate meedia ja meediumite kaudu, kergesti omandatav, siis haridusasutustes tuleks keelesõppes, mitme võõrkeele omandamisel, lähtuda hoopis õpitavate keelte järjekorrast (Argus, Rütmaa *et al.* 2021a: 21).

Kuigi inglise keelesõkus on vajalik, ei pea see olema esimene õpitav võõrkeel. Heade tulemusteni jõuab ka seda teise võõrkeelena õppides. Õppides inglise keelt esimese võõrkeelena, on mõne teise keele omandamine sageli keerulisem (Maasalu 2010). Põhikooli riiklik õppekava (2023) annab võimaluse (eesti õppekeelega) põhikoolides õpetada esimese keelena, lisaks inglise keelele, saksa, prantsuse ja vene keelt. Näiteks Kadrioru Saksa Gümnaasium on kõige pikema ajalooga saksa keele ja kirjandusega süvaõppega kool Eestis, millele pandi alus 1962. aastal. Alates 1994. aastast pakutakse teise võõrkeele või valikainena inglise või vene keelt. Arvestades kooli inglise keele riigieksami tulemusi, mis on mitmete aastate jooksul olnud üle 10% kõrgem riigi keskmisest, võib näha, et saksa keelt esimese võõrkeelena õppinud on väga edukad inglise keele kui teise võõrkeele omandajad. (Sõstar 2018; Tender 2016: 185-192)

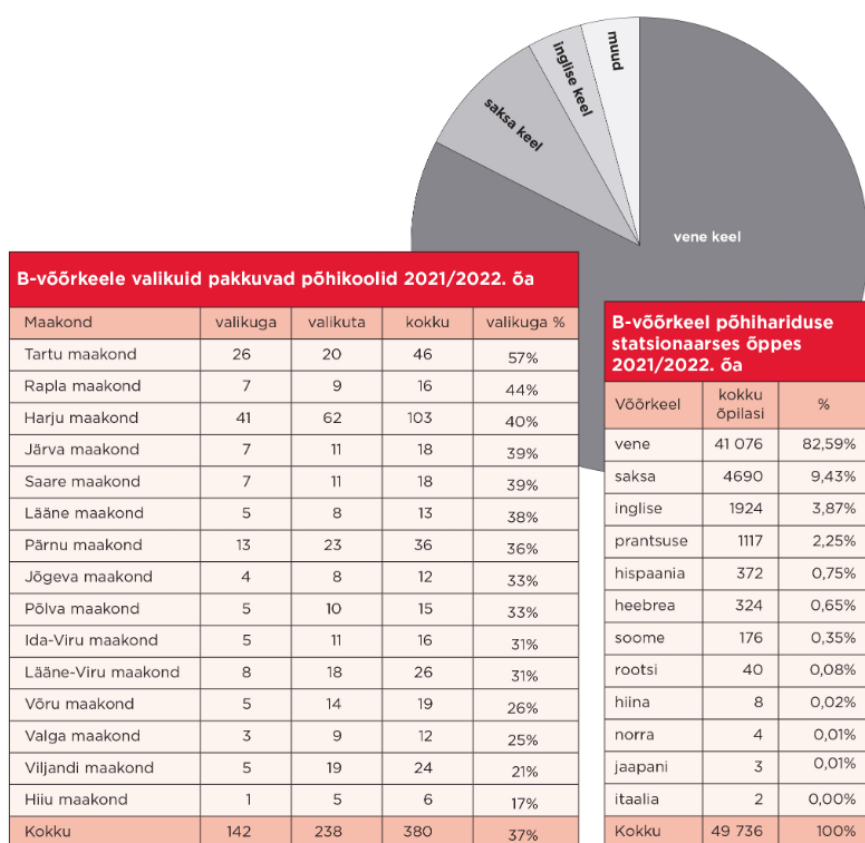
Keelesõppes tuleb seega tähelepanu pöörata keelte omandamise erinevale kiirusele, mis on seotud keelte keerukuse ja lihtsusega. Üks keele keerulisuse või lihtsuse põhjusi on õpitava keele kaugus õppijate emakeelest – kaugemat keelt on raskem omandada. Samuti sõltub keele kiirus õpitava keele grammatikast. Lisaks on suureks mõjuteguriks ka keskkond ning motivatsioon. Neil, kes on A-võõrkeelena õppinud inglise keelt, on pahatihti üsna keeruline motiveerida end õppima teisi võõrkeeli ja vastupidi - need, kes on esimese võõrkeelena

õppinud saksa või prantsuse keelt, läheb B- võõrkeelena inglise keele õppimine latusamalt. Tihtipeale on see seotud õppijate suhtumisega – kui n-õ peamist võõrkeelt juba osatakse, ei nähta otsest vajadust teisi võõrkeeli õppida. (Tender 2016: 185-192)

1.3.2. Vene keele õppe osakaal põhikoolides

Nii nagu inglise keel on esimese võõrkeele õppes domineerival positsioonil, valitseb B- ehk teise keele õppes vene keele hegemoonia (Mäekivi 2022).

Joonis 3. B- võõrkeele valikuid pakkuvad põhikoolid 2021/22. õppeaastal ja B- võõrkeel põhihariduse statsionaarses õppes 2021/22. õppeaastal

Allikas: Väärtuslik võõrkeeleõpe Eesti koolides (Liiv-Tellmann 2023)

Joonisel 3 on välja toodud kaks statistikat. Esimene annab ülevaate 2021/22. õppeaasta B- võõrkeele valikuid pakkuvatest põhikoolidest, mille andmed on jaotatud maakondade järgi. Iga maakonna kohta on välja toodud numbrilised andmed, kui palju on B-võõrkeele valikuga ja valikuta põhikoole ning palju põhikoole igas maakonnas kokku on. Teises tabelis on näha

õpitavaid B-võõrkeeli põhihariduse statsionaarses õppes, mitu õpilast keelt õpib ning protsentuaalset ulatust.

Eestis on kokku 380 põhikooli, millest B-võõrkeele valikut pakub 37% ehk 142 kooli. Kõige rohkem valikuga põhikoole on Tartu maakonnas, kus 46-st põhikoolist on valikuga 57% koolidest, ehk üle poole. Teisel kohal on Rapla maakond – 16-st põhikoolist on 44% valikuga (7 põhikooli). Kõige rohkem põhikoole on Harju maakonnas, kokku 101, aga ainult 40% ehk 41 kooli annab võimaluse B-võõrkeele puhul kahe võõrkeele vahel valida. Kõige vähem valikuga põhikoole asub Hiiu maakonnas. Kuuest põhikoolist võimaldab B-võõrkeele õppes valiku teha vaid üks. Viljandi maakonnas on 24 põhikool, võõrkeele valikut on võimalik aga teha vaid 5 koolis. Viljandimaa põhikoolide võõrkeelte valikuga tutvutakse lähemalt kolmandas peatükis.

Põhihariduse statsionaarses õppes, 2021/22. õppeaasta andmetel, on peamiseks koolis pakutavaks ning õpitavaks võõrkeeleks vene keel, mida õpib 49 736 õpilasest 82,6% ehk 41 076 õpilast. Saksa keelt B-võõrkeelena õpib 9,43% ehk 4680 põhikooli õpilast. Kõige vähem õpitakse teise võõrkeelena itaalia ja jaapani keelt, vastavalt 2 ja 3 õpilast. Prantsuse keelt, mida peeti ajaloo vältel kõige prestiižikamaks võõrkeeleks, õpitakse põhihariduse statsionaarses õppes ainult 1117 õpilase poolt (2,25% kogu põhikooli õppijate hulgast 2021/22. õppeaastal).

Vene keele kõrge protsentuaalsus põhikoolis teise võõrkeelena on tingitud peamiselt lastevanemate soovist ning juba olemasolevatest õpetajatest, mitte kooli või valitsuse pealesurumisest, nii nagu olukord Nõukogude ajal oli. Vene keele dotsendi Natalia Tšuiкина arvates on keele õpitavuse populaarsus seotud ühiskonna valikuga ning lastevanemate endi võõrkeeleõppe kogemusega. Samuti on vene keel kõige suurem vähemuskeel Eestis. (Tšuiкина 2023)

1.3.3. Saksa keele õppimise ja õpetamise tulevik

Saksa keele õppimisel ja õpetamisel on pikk ajalugu Eestis. Juba 13. sajandil, kui Eesti territoorium vallutati sakslaste poolt, peeti seda keelt majandusliku ja intellektuaalse eliidi ning kultuuri keeleks (Meristo & Saagpakk 2021: 328). Samuti oli saksa keelel suur mõju eesti keelele ja kultuurile. See, et eesti keelest on saanud kultuuri- ja hariduskeel, on puhas ime, mille nimel on tööd teinud mitmed haritud eestlased ja baltisakslased. Saksa pastoriid ja

haritlased panid aluse ka eesti kirjakeelele. Lisaks on paljud eestikeelsed sõnad otsetõlgitud või laenatud saksa keelest. (vt. Sakova-Merivee 2015) Alamsaksa keelest tuli kasutusele näiteks *kamber* (< *kammer*), *torn* (< *torne*), *lamp* (< *lampe*), *suhkur* (< *sucker*) ning ka eestlastele tüüpiliseks ning iseloomulikuks saanud eesnimed nagu *Jüri*, *Mari* ja *Madis*, mis on mugandatud pühakute nimedest ning jõudnud meile alamsaksa keele vahendusel (vt. Viikberg 2014: 6).

Kuigi saksa keel on eesti keele ajalooga tihedas seoses, puudub huvi selle keele õppimise vastu. Juba 2011. aastal pööras Signe Ilmjärv, Eesti Saksa Keele Õpetajate Seltsi juhatuse esimees, tähelepanu asjaoludele, mis ka praegusel ajal murettekitavad. Saksa keel on haridusalal väike keel. Nagu eelnevalt mainitud, õpib saksa keelt 2021/22. õppeaasta andmetel 9,4% põhikooli õpilastest ehk üle 4000 õpilase (joonis 3). Seda niinimetatud “väikest keelt” räägib aga emakeelena ligi 100 miljonit inimest, mis teeb saksa keele Euroopa Liidu suurimaks keeleks. Lisaks rohkele kõnelejaskonnale on saksa keel nii kultuuriliselt kui ka majanduslikult vajalik. Olgu see edasistes õpingutes välismaal või ajalooliste tekstide lugemisel. Ilmjärve sõnul on madal õppijaskond seotud ühelt poolt õpilaste arvu vähenemisega, teiselt poolt aga inglise keele pealetungiga. Inglise keel on küll tänapäeval vaieldamatult väga oluline, kuid võõrkeelte õppimise eesmärgiks peaks olema iseseisva keelekasutaja taseme saavutamine mitmes keeles. Samuti on see seotud õpilaste vähese motivatsiooniga teiste võõrkeele omandamiseks, kui esimene võõrkeel on inglise keel. Sellest tulenevalt tekib arusaam, et inglise keelt osates teisi võõrkeeli ei vajata, et aga ka võõrkeelte õppimisel oleks olemas püsiv huvi ja motivatsioon, on tarvilik luua seoseid kahe õpitava võõrkeele vahel. (Ilmjärv 2011) Õpilasi peab seega suunama ühest võõrkeelest (näiteks inglise keelest) omandatud oskusi kasutama teise võõrkeele (näiteks saksa keele) õppes, et luua seoseid ja tuua paralleele erinevate keelte vahel. (Põhikooli riiklik õppekava 2023, ainevaldkond “Võõrkeeled”)

Kris Kirs (2018) juhtis oma magistritöös “Die Berücksichtigung der Mehrsprachigkeit im Deutschunterricht: Zum Einsatz des Konzepts Deutsch als Fremdsprache nach Englisch” (“Mitmekeelsuse käsitlemine saksa keele tunnis: saksa keele kui võõrkeele kontseptsioon pärast inglise keelt”), mille eesmärk on inglise keele rakendamine saksa keele võõrkeeleõppesse Eestis, tähelepanu saksa ja inglise keele tihedale etümoloogilisele suhtele. Võõrkeelte vahelist seost peaks märkama kõige paremini keeleõppe varajases staadiumis. Eriti sõnavara vallas on võimalik üle 600 sõna tähendust inglise keele eelteadmistega välja selgitada. Saksakeelsete lausete mõistmine on samuti läbi inglise keele tunni kogemusele

lihtsam, kuna mõlemal keelel on sarnane süntaks. Näitena toodi välja *Where were you? - Wo warst du?*. (Kirs 2018: 17) Sellest lähtuvalt on võimalik õpilastel inglise keele tunnist saadud keeleõppe kogemust saksa keele kui teise võõrkeele tunnis rakendada, tõstes õpitava keele vastu motivatsiooni ja huvi tõsta.

2011.–2014. aastal viidi läbi uuring “Saksa keele õppimise motivatsioon (potentsiaalsete) õppijate hulgas Eestis, Lätis ja Leedus”, mille autoriteks olid kuus DAAD-i (Deutscher Akademischer Austauschdienst) lektorit Eestist, Lätist ja Leedust. Küsitluse eesmärk oli välja selgitada põhjuseid, miks saksa keelt valitakse/ ei valita. Uuringus selgus, et saksa keel on populaarsuselt kolmas võõrkeele valik. (Marten & Saagpakk 2016)

Õpetajate Lehes ilmunud artiklis “Võõrkeelte õppimise motivatsioonist üldiselt ja saksa keele positsioonist Eesti võõrkeeleõppes” toodi välja uuringust saadud tulemusi, mis keskendusid peamiselt Eestit puudutavatele avaldamata andmetele. Eesti küsitluses osales 1009 inimest, kellest 44,4% olid õpilased, 43,3% üliõpilased ning 5,95% töötas. Vastajate keeleline taust oli 81,1% eesti keel, 12,7% vene keel ning 2,6% märkis oma emakeeleks nii eesti kui ka vene keele. (Marten & Saagpakk 2016)

Joonis 4. Missuguses järjekorras peaks Eestis keeli õppima

■ MISSUGUSES JÄRJEKORRAS PEAKS EESTIS KEELI ÕPPIMA

1. võõrkeel		2. võõrkeel		3. võõrkeel	
Inglise keel	705/69,9%	Vene keel	473/46,9%	Saksa keel	319/31,6%
Vene keel	109/10,8%	Saksa keel	199/19,7%	Vene keel	132/13,1%
Eesti keel	45/4,5%	Inglise keel	124/12,3%	Soome keel	102/10,1%
Saksa keel	43/4,3%	Soome keel	37/3,7%	Prantsuse keel	52/5,2%
Soome keel	12/1,2%	Prantsuse keel	20/2,0%	Inglise keel	40/4,0%
Muu	20/2,0%	Hispaania keel	8/0,8%	Hiina keel	17/1,7%
Vastus puudub	75/7,4%	Muu	27/2,7%	Hispaania keel	16/1,6%
Kokku	1009/100%	Vastus puudub	121/12,0%	Rootsi keel	10/1,0%
		Kokku	1009/100%	Muu	29/2,8%
				Vastus puudub	29/2,8%
				Kokku	1009/100%

Allikas: Võõrkeelte õppimise motivatsioonist üldiselt ja saksa keele positsioonist Eesti võõrkeeleõppes. (Marten & Saagpakk 2016)

Joonisel 4 saab näha võõrkeele õppimise järjekorra eelistus Eestis esimese, teise ja kolmanda võõrkeele õppimiseks. Tulemustest selgus, et üle poole vastanutest (69,9%) näeb inglise keelt kui esimest võõrkeelt, mida õppida. Teisel kohal paikneb vene keel, sealt edasi eesti keel ning ainult 4,3% vastanutest näeb saksa keelt A-võõrkeelena. B-võõrkeele puhul on vastanute arvates kõige vajalikum vene keel (46,9%). 19,7% ehk 199 uuringus osalejatest peab saksa keelt B-võõrkeelena mõistlikuks valikuks. Kolmanda võõrkeele osas on saksa keel aga,

31,6%-ga, kindel valik. Inglise keel on A-võõrkeelena esimesel kohal, vene keel domineerib B-võõrkeelena ning saksa keelt õpitakse, kui võimalik, alles C-võõrkeelena. Uue põhikooli riikliku õppekavaga (2023) hakkavad küll mõningad asjaolud muutuma, aga tõsiasi, et inglise keel kui esimene võõrkeel on ja jääb, peab ilmselt paika.

1.4. Võõrkeele valiku olulisus riigi kultuuri- ja majandussuhet arvestades

Kuigi põhikooli riiklik õppekava (2023) võimaldab teise võõrkeelena õppida ükskõik millist võõrkeelt, arvestades kooli võimalusi ja õpilaste soove, tuleks võõrkeelte valiku pakkumisel silmas pidada ka võõrkeele praktilist vajadust. Inimene peab keelt õppima selle vahetu kasu pärast. (Gethin & Gunnemark 1996: 27) Eesti koolides on peamisteks õpetatavateks võõrkeelteks inglise, vene ja saksa keel. Nii vene kui ka saksa keel omavad Eestiga ajaloolist suhet, olles eelnevatel sajanditel haridusasutuste õppekeeleks. Vene keel on küll praeguseks oma domineeriva positsiooni võõrkeeleõppes inglise keelele kaotanud, on see siiski üks populaarsemaid võõrkeeli Eesti koolides. Vene keele omandamise peamiseks argumendiks on Venemaa naabrus ja venekeelne vähemus Eestis. (Kalda 2017) Nüüdisajal on vene keel tänu teise võõrkeele valiku puudumisele kooli poolt ettemääratud B-võõrkeeleks (joonis 3). Martti Kalda (2017), orientalist ja tõlkija, toob esile, et Eesti noorte vene keele oskus on halb. Uuem põlvkond on seda küll õppinud, ent mitte omandanud. Selle põhjuseks toob ta välja halvad suhted Venemaaga ja puuduva motivatsiooni vene keele õppeks, ent ligipääs venekeelsele kirjandusele ja meediale on Eesti olemas. (*Ibid.*) Saksa keele puhul ei ole võimalik välja tuua vajaduspõhist keeleõpet seoses riikide naabrusega. Mis aga Saksamaad ja Eestit seob, on tugev ajalooline seos, mis ulatub 13. sajandisse, kui Eesti territoorium vallutati sakslaste poolt, peeti seda keelt majandusliku ja intellektuaalse eliidi keeleks. (Meristo & Saagpakk 2021: 328) Samuti oli saksa keelel suur mõju eesti keelele ja kultuurile (vt. Sakova-Merivee 2015). Kuigi antud keel inglise keele eelisasendile vastu ei saa, on saksa keele õppimine Kalda sõnul mõtekam kui prantsuse, hispaania, itaalia või portugali keele õppimine, sest Eestis on saksakeelset kirjandust ja filme rohkem ning sidemed Saksamaaga on tihedamad kui mõne muu Lõuna-Euroopa riigiga. Samuti on Eesti ajaloo uurimisel saksa keel oluline töövahend. (Kalda 2017)

Arvestades Eesti geograafilist asukohta ning suhteid naaberriikidega on Soome Eesti kultuuri- ja majandussuhet arvestades oluline (Tomusk 2023). Juba 90ndate alguses, kui piirid hakkasid avanema, taaselavnesid Eesti suhted Soomega, elavnes ka soome keele

õppimine ja õpetamine. Einmaa (2023) artiklist tuleb välja, et soome keelt põhikoolides ja gümnaasiumides võiks tunduvalt laialdasemalt õpetada ja et soome keele oskus on kasulik neile, kes plaanivad pärast keskhariduse omandamist õppida eesti keele õpetajaks. Lisaks sellele, et soome keel on meie naaberriigi keel, on etteantud keel ka meie sugulaskeel. (Einmaa 2023) Gethin ja Gunnemargi (1996) toovad välja, et rahvuslikud eripärad tõstavad või langetavad keeleõppe võimekust. Kui teatud rahvusest inimesed pole teatud keeles head, siis võib põhjuseks olla keele erinevus õppija emakeelest. Lihtsam on õppida keelt, mis sarnaneb emakeelega, mitte keelt, millel on erinev sõnavara ja grammatika. (Gethin & Gunnemark 1996: 29) Eestis õpib 2021/22. õppeaasta andmetel (joonis 3) soome keelt teise võõrkeelena 176 õpilast ehk 0,35% põhikooli õpilastest. 2022/23. õppeaasta andmetel õpetab soome keelt teise võõrkeelena üheksa kooli ehk neli kooli rohkem kui mullu. Kallavere Kooli õppejuht põhjendas Õpetajate Lehes kooli soome keele valikut, öeldes, et põhjanaabrite keelega puututakse tihedalt kokku, käies seal tööl või omades tutvusringkonnas inimesi, kes on seotud antud riigi ja keelega. Lisaks põhikoolidele võimaldab soome keelt ja kultuuri õppida ka Saue Riigigümnaasium ja Tartu Tamme Gümnaasium, tulles õpilaste huvile vastu ning võimaldades neil vahetada välja senine põhikoolis valitud teine võõrkeel. (Poldre 2023)

1.5. Võõrkeeleõppe Läti ja Leedu näitel

Nii nagu Eestis, hakkab võõrkeele õppimise olukord muutuma ka Lätis ja Leedus. Läti näitel kehtestatakse muudatus alates 2026/27. õppeaastast, kus koolides hakatakse pakkuma ainult Euroopa Liidus kasutusel olevaid keeli või neid võõrkeeli, millega on sõlmitud valitsustevaheline leping. Lätis on vene keel domineerivaks B-võõrkeeleks, alates 2026/27. õppeaastast kehtestatakse muutus - vene keelt koolides ei õpetata. Läti haridus- ja teadusministeeriumi väitel aitab see riigi noortel intergreeruda Euroopa haridusse ning võimaldada õppida Euroopa Liidu ametlikke keeli, mis annab paremaid töövõimalusi sees- ja väljaspool Euroopa Liitu. Sujuva ülemineku saavutamiseks on riik kavandanud kolmeaastase üleminekuperioodi kvalifitseeritud võõrkeeleõpetajate leidmiseks. (Aksiim 2022) Lisaks keeleõppe muutustele saab Eesti ja Läti vahel paralleele tuua ka riigikeelse haridus- ja keelepoliitika muutuste näitel. Mõlemad riigid alustasid iseseisvusajal kahe paralleelselt eksisteeriva koolimaailmaga, kus ühes õpetati lapsi vene keeles ja teises riigikeeles. Kui Eesti on vene kooli eestikeelsemaks muutmisel tegutsetud konservatiivses ajakavas, nihutades üleminekuperioodi järjest kaugemale, siis Läti alustas juba 1995. aastal põhikoolis üleminekut riigikeelsele aineõppele. 2018. aastal oli vene põhikoolides esimesed kuus aastat

kakskeelne õpe, mis lõpuklassides 80% ulatuses lätikeelseks muudeti. Selline üleminek valmistab vene emakeelega õpilasi ette lätikeelseks gümnaasiumiks. (Klaas-Lang 2018) Eestis aga hakatakse eestikeelset õpet alushariduses rakendama eesti keele arengukava 2021–2035 alusel, mis kohustab klasse ja koole, mille õppekeeleks ei ole eesti keel, alates 1. klassist üle minema eestikeelsele õppele. Kool peab tagama niisuguse eesti keele õppekorralduse taseme, mis võimaldaks põhikooli lõpetajatel õpinguid jätkata eesti õppekeelega gümnaasiumis. (Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus 2023)

Leedu võõrkeeleeõppe muudatus näeb ette vene keele osatähtsust võõrkeeleeõppes vähendada. 70% juhtudest on koolides B-võõrkeeleks vene keel, mis on väiksem osakaal kui Eestis (joonis 3). Leedu haridus- ja teadusministeerium tahab selle vene keelele kuuluva protsendi asendada Euroopa Liidus kõnelevate keeltega. Leedu ministeeriumil on plaan pakkuda 2024/25. õppeaastast võimalust õppida kahte võõrkeelt ning 2026/27. õppeaastast vähemalt kahte Euroopa Liidu keelt. Sobivate õpetajate leidmiseks hakkab ministeerium koolitusi pakkuma. (Ehand 2023)

Leedu ja Läti olukorda arvestades, on Eesti haridus- ja teadusministeeriumi poolt kehtestatud muudatus midagi, mis peaks sündima üleöö. Koolid, kes on kohustatud üleminekuga kaasa minema, peavad suvega kvalifitseeritud B-võõrkeele õpetaja leidma. Kuidas, see on nende endi teha. Lisaks vajaminevale üleminekuperioodile, mida ka Eesti haridus- ja teadusministeerium arvesse oleks võinud võtta, on Läti ja Leedu puhul märkimisväärne vene keele tõrjumine koolidest. Kuigi tegemist on üsnagi radikaalse otsusega, mis mõjutab mitmeid õpetajaid ja nende töökohti, mängib asjaolus suurt rolli Ukrainas asetleidev sõda, mis kiirendab vene keele tõrjumist ning Euroopa Liidu keeltele üleminemist koolides. Eestis aga olukord nii märkimisväärselt ei muutu. Vastumeelt vene keele õppimisele seoses Venemaa kallaletungiga võib ka meil märgata, eriti lastevanemate poolt, aga asetleidev üleminek võrreldes Läti ja Leeduga, arvestades toimuvaid asjaolusid, on märgatavalt tagasihoidlikum. (Mäekivi 2022)

Järgnev peatükk tutvustab empiirilise uurimuse meetodit ja kirjeldab valimit ning põhjendab, miks on töö autor valinud kvalitatiivse ja kvantitatiivse lähenemise kombineerimise. Autor püstatab uurimisprobleemi ning -küsimused, millele järgneb püstitatud eesmärgist lähtuv analüüs kolmandas peatükis.

2. Empiirilise uurimuse metoodika

2.1. Probleemi seade ja uurimiseesmärk

Eesti haridusmaailma hetkeolukord on selline, kus võõrkeeles õppes valitseb mitmekeelsuse asemel monokeelsus ehk paljudes koolides on õpilastel 6. klassis võimalik teise võõrkeelena valida ainult vene keel (Mäekivi 2022). Nii inglise (A-keelena) kui ka vene keel (B-keelena) on olnud aastaid domineerival positsioonil, mis on jätnud teised võõrkeeled vaeslapse rolli (Mäekivi 2022). Selle muutmiseks, peamiselt B-võõrkeelest lähtuvalt, on haridus- ja teadusministeerium langetanud otsuse muuta alates 2023/24. õppeaastast koolidele kohustuslikuks pakkuda teise võõrkeeles õppes valikut kahe keele vahel (Punamäe 2023). Eesti keele arengukava 2021–2035 üheks strateegiliseks eesmärgiks on küll soodustada eri võõrkeelte õppimist Eesti haridussüsteemis, et oleks piisavalt saksa, prantsuse, hispaania ja teiste Euroopas levinud keelte oskajaid (Eesti keele arengukava 2021–2035, 2020: 11), muutes seeläbi ühiskonna mitmekeelsemaks, mis on seotud Euroopa Liidu aluspõhimõttega säilitamiseks Euroopa keelelist rikkust, mille loomise keskmeks on keeleoskus vastastikuseks mõistmiseks koostööl (European...Mitmekeelsuse poliitika), võib töö autori arvates arengukava eesmärk tuua endaga kaasa ka murekohti, millega peavad silmitsi seisma koolijuhid.

Magistritöö põhieesmärk on selgitada välja võõrkeelte valikute hetkeolukorda Viljandimaa põhikoolide näitel. Maakonna valik tulenes töö autori isiklikust kogemusest, olles alates 2019/20. õppeaastast kahes Viljandimaa haridusasutuses tegutsev saksa keele õpetaja. Tuginedes kogemusele kahes gümnaasiumis töötamisel, mille põhikooli keeleõppekorraldus erineb, on võimalik tuua paralleelse isiklikust vaatest. Samuti on võimalik, ametist lähtuvalt, keeleõppe hetkeseisu ja tulevase muutusi omal nahal kogeda. Lisaks isiklikule kogemusele, soovitakse saada ka Viljandimaa koolide direktorite ja õppejuhtide ning õpilaste arvamust antud teemal, selgitamiseks välja kasutegureid ja probleemseid kohti isikutelt, keda õppekava muutused kõige enam mõjutavad.

2.2. Uurimisküsimused

Töö eesmärgist tulenevalt otsitakse magistritöös vastuseid järgmistele uurimisküsimustele:

1. Kuidas näevad võõrkeeleõppe senist ja tulevast olukorda Viljandimaa koolide direktorid ja õppejuhid?
2. Kuidas erinevas vanuseastmes õpilased hindavad oma rahulolu B-võõrkeele valiku suhtes?
3. Milline on erinevas vanuseastmes õpilaste hoiak haridusminiseeriumi algatuse suhtes?
4. Kas erinevas vanusegrupis õpilased muudaksid oma otsuseid senise kogemuse põhjal?

2.3. Metoodika

Uuringu eesmärgist ning uurimisküsimustest lähtuvalt kasutatakse käesolevas magistritöös kvalitatiivse ja kvantitatiivse lähenemise kombineerimist. Kvalitatiivses lähenemises keskendutakse sotsiaalsetele protsessidele, näiteks küsitluses osalenute hoiakutele, mõtetele ja arvamustele (Õunapuu 2014: 58). Seetõttu on uurimisküsimuste analüüsimisel tuginetud peamiselt kvalitatiivsele uurimusele. Kuna mõningaid aspekte uurimisküsimustes, näiteks õpilaste rahulolu, oli võimalik analüüsida ka kvantitatiivselt, kombineeris töö autor analüüsi tehes mõlemat uurimismeetodit, sest kvantitatiivne lähenemine aitab vormistada kvalitatiivse uuringu tulemusi arusaadavamalt (Õunapuu 2014: 24).

2.4. Valim

Lähtuvalt uurimisprobleemist ning magistritöö eesmärgist on valim jaotatud kaheks. Esimese osa valimist, kuhu kuulusid Viljandimaa koolide direktorid/õppejuhid, oli mitte-tõenäosuslik ja ettekavatsetud, mille alusel peavad uuritavad teatud kriteeriumitele vastama (Cohen, Manion & Morrison 2007). Valimisse kuulusid munitsipaalkoolide direktorid ja õppejuhid, välja jäeti era- ja riigikoolid. Valimisse kaasamiseks saadeti e-kirja teel uuringus osalemise palve koos küsimustikuga kahekümne neljale Viljandimaa põhikooli direktorile/õppejuhile. Uuringus osalemise kutsele ning juba eelnevalt saadetud küsimuste vastuseid laekus kuus, kaheksateist ei vastanud.

Teine osa valimist, kuhu kuulusid Viljandimaa munitsipaalkoolide 7. klasside õpilased, oli mitte-tõenäosuslik ja ettekavatsetud, mille alusel peavad uuritavad vastama teatud kriteeriumitele (*Ibid.*). Küsitlusele vastamine oli vabatahtlik ja küsitlus edastati koolide, mille direktor või õppejuht osales uurimuses, 7. klasside õpilastele. Valimi koostamisel lähtuti

põhimõttest, et õpilased on vähemalt ühe aasta teist võõrkeelt õppinud, mis tõstab tõenäosust, et õpilane oskab antud teemal arvamust avaldada. Kuigi käesoleva magistritöö eesmärk on uurida võõrkeelte valikuid põhikoolides, kaasati uuringusse samadel põhimõtetel ka valimis olnud koolide 12. klassi õpilased, eesmärgiga saada ka pikema võõrkeeleõppe kogemusega õpilaste arvamusi antud teemal, mis aitab luua aluse võrdluseks. Kokku kuulus õpilaste valimisse nelikümmend kolm 7. klassi ja seitseteist 12. klassi õpilast.

2.3. Andmete kogumine

Andmekogumismeetodina kasutati küsitlust. Kvalitatiivsete andmete saamiseks kasutati avatud küsimusi ning kvantitatiivsete andmete kogumiseks kasutati kinniseid ehk valikvastustega küsimusi (Õunapuu 2014: 159-160). Küsimustiku kasuks otsustati seetõttu, et see annab vastajale võimaluse ise oma vastamise aja valida ning annab aega oma vastuste üle järele mõelda (Laherand 2010: 88). Andmekogumismeetodi miinuseks on aga vastajate suur kadu. Samuti on vastuste saamine aeglasem.

Direktorite ja õppejuhtidega viidi läbi küsitlus, mis koosnes kaheksast avatud küsimusest. Uurimuse valiidsuse tõstmiseks viidi läbi prooviintervjuu õppejuhiga, kellega kontakti saamine oli kiire ja mugav. Pärast prooviintervjuud tehti mõningad muudatused küsimuste sõnastuses, et need oleksid paremini mõistetavad. Õpilaste küsitlus viidi läbi Google Forms-is. Mõlemad küsimustikud edastati meili teel kooli- ja õppejuhtidele, kes vastasid enda küsimustikule ja edastasid kooli meediumi kaudu õpilaste küsitluse õpilastele. Vastused laekusid vastavalt küsimustiku vormile - direktorite ja õppejuhtide vastused laekusid e-kirja teel, õpilaste vastused vastavas andmekogumise keskkonnas.

2.4. Andmete analüüs

Õpilastega läbi viidud küsitluse andmeid analüüsiti Google Forms-i andmekogumiskeskonna automaatselt koostatud koondtulemuste abil. Esimese valimi osa vastajate vähesuse tõttu oli võimalik direktorite ja õppejuhtide vastuseid andmeanalüüsi keskkonda kasutamata analüüsida. Vastuseid lugedes markeeriti värviliselt töö eesmärgiga seotud ning autori jaoks vajalikud märksõnad. Õpilaste andmete analüüs toimus vastavas keskkonnas, mis mugavdas antud protsessi. Küsitlust markeeriti uurimisküsimuste kaupa,

märkides andmetes tähenduslikud üksused, näiteks “Probleemsed kohad” ja “Positiivsed kasutegurid”.

Analüüs on jagatud kahte teemakategooriasse, mis on vastavuses uurimisküsimustega. Esimeses pooles tuuakse välja Viljandimaa koolijuhtide või nende määratud esindajate (õppejuhtide) võimalikud hoiakud seoses haridus- ja teadusministeeriumi poolt kehtestatud muudatustega pakkuda teise võõrkeele õppes valikut kahe võõrkeele vahel. Teises pooles esitatakse õpilaste küsimustike tulemused.

3. Võõrkeelte valikud Viljandimaa põhikoolides

Käesoleva magistritöö empiirilises osas uurib töö autor, millised on põhikooli võõrkeelte valiku seisud Viljandimaa näitel, tuues välja uuringuga seotud küsimustike vastused, mis lähtuvad uuringu eesmärgist ning uurimisküsimustest. Andmete esitamisel kasutatakse uuritavate direktorite ja õppejuhtide konfidentsiaalsuse tagamiseks pseudonüüme. Põhikoolide direktorid/õppejuhid on tähistatud “P” ja gümnaasiumite direktorid/õppejuhid “G” ning igale uuringus osalejale vastab kindel number.

Viljandi maakonnas on kokku 19 põhikooli ja 5 gümnaasiumit, millest 79% ehk 19 kooli ei paku teise võõrkeele õppes valikut kahe võõrkeele vahel (joonis 3). Järgnev tabel annab ülevaate Viljandimaa koolidest, õpilaste arvust koolis ning B-võõrkeele valikust/valikutest (lähtuvalt 2022/23. õppeaastast). Tabelist on välja jäetud erakoolid (näiteks Viljandi Vaba Waldorfkool).

Tabel 1. Viljandimaa haridusasutuse nimi, õpilaste arv koolis, B-võõrkeel(ed) ning klass, millal hakatakse teist võõrkeelt õppima

Kool	Õpilaste arv koolis	B-võõrkeel	Mis klassist alates hakatakse teist võõrkeelt õppima
Halliste Põhikool	andmed puuduvad	vene keel	6.klassist
Heimtali Põhikool	157	vene keel	6.klassist
Holstre Kool	76	vene keel	6.klassist
Kalmetu Kool	114	vene keel	6.klassist
Kirivere Kool	111	vene keel	6.klassist
Kolga-Jaani Põhikool	64	vene keel	6.klassist
Kõpu Põhikool	48	vene keel	6.klassist
Leie Põhikool	18	vene keel	6.klassist
Mõisaküla Kool	andmed puuduvad	vene keel	andmed puuduvad
Olustvere Põhikool	70	vene keel	6.klassist
Paistu Kool	92	vene keel	6. klassist

Saarepeedi Kool	86	vene keel	5.klassist
Suure-Jaani Kool (selle all Kildu, Sürgavere ja Tääksi)	358	vene keel	5.klassist
Viljandi Jakobsoni Kool	andmed puuduvad	vene ja saksa keel	5.klassist
Viljandi Kaare Kool	andmed puuduvad	vene keel	6.klassist
Viljandi Kesklinna Kool	andmed puuduvad	vene, saksa ja soome keel	5.klassist
Viljandi Paalalinna Kool	andmed puuduvad	vene, saksa ja inglise keel	vene ja saksa keel alates 4.klassist inglise keel alates 6.klassist
Viiratsi Kool	73	vene keel	5.klassist
Võhma Kool	104	vene keel	6.klassist
Abja Gümnaasium	260	vene keel	5.klassist
August Kitzbergi nimeline Gümnaasium	andmed puuduvad	vene ja saksa keel	5.klassist
Tarvastu Gümnaasium	280	vene ja saksa keel	6.klassist

Tabelis 1 võib näha, et Viljandi maakonnas on 5 kooli, mis pakuvad B-võõrkeele valikut kahe võõrkeele vahel - Viljandi Jakobsoni Kool, Viljandi Kesklinna Kool, Viljandi Paalalinna Kool, August Kitzbergi nimeline Gümnaasium ning Tarvastu Gümnaasium. Õpe algab vastavalt kooli võõrkeele ainekavale 5. või 6.klassist. Erandiks on Viljandi Paalalinna Kool, mis pakub ka saksa keele süvendatud õpet, võimaldab vene ja saksa keelt teise võõrkeelena õppida juba alates 4.klassist. Peamisteks valikuteks, mida koolid pakuvad, on vene ja saksa keel. Välja saab tuua Viljandi Kesklinna ning Viljandi Paalalinna Kooli, kes pakuvad lisaks eelnimetatud võõrkeeltele ka kolmandat valikut. Kesklinna Koolis on võimalik lisaks vene ja saksa keelele õppida ka soome keelt. Viljandi Paalalinna Kool võimaldab teise võõrkeelena õppida ka inglise keelt.

Lisaks inglise keelele (A-võõrkeel) hakkab vene keelt õppima üle poole 5./6.klassi õpilastest Viljandimaa koolides. Arvestades haridus- ja teadusministeeriumi poolt kehtestatud

muudatust, on paljud Viljandimaa kui ka terve Eesti põhikoolid kohustatud tegema vajalikke ümberkorraldusi. Kuigi põhikooli riiklik õppekava (2023) võimaldab õpetada teise võõrkeelena ükskõik millist võõrkeelt, arvestades kooli võimalusi ning õpilaste soove, on tarvis siiski pidada silmas mõningad asjaolusid.

3.1. Viljandimaa koolide direktorite ja õppejuhtide hoiak haridusministeeriumi algatuse suhtes

3.1.1. Probleemsed kohad

Võõrkeelte valikute suurendamine muudab küll ühiskonna mitmekeelsemaks, mis on seotud Euroopa Liidu aluspõhimõttega säilitamaks Euroopa keelelist rikkust ning haridusruumi, mille loomise keskmeks on keeleoskus vastastikuseks mõistmiseks koostööl (European... Mitmekeelsuse poliitika), kuid tarvis on näha reaalsel olukorda.

Paljudel juhtudel, miks B-võõrkeele valikut ei pakuta, peitub direktorite ja õppejuhtide sõnul õpetajate vähesuses, eriti väiksemates piirkonna koolides.

Väikese maakooli juhina leian, et see on suur väljakutse. Leida saja õpilasega kooli veel üks võõrkeele õpetaja (kes ei ole vene keele või inglise keele õpetaja). Lisaks on tegemist hetkel üleriigilise murega, kus õpetajate (ja eriti kvalifikatsiooniga) leidmine on raske. (P2)

Mitmekordse endise haridusministri sõnul koolitatakse ülikoolides nii prantsuse kui ka saksa keele õpetajaid, ent suur osa neist pole koolidesse tööle läinud (Punamäe 2023). Tartu Ülikooli humanitaar- ja haridusteaduste magistriõppe vilistlaste nimekirja uurides võib näiteks näha, et ajavahemikus 2016–2022 on lõpetanute seas üks hispaania keele õpetaja, kuus prantsuse keele õpetajat, kümme saksa keele õpetajat ja üksteist vene keele või vene keele ja kirjanduse õpetaja eriala lõpetanud üliõpilast (Tartu Ülikool 2023), mis tähendab, et eelneva seitsme aasta jooksul on võõrkeeleõpetaja eriala lõpetajaid kokku 28. Kuigi kvalifikatsiooni on võimalik omandada ka Tartu Ülikooli Haridusteaduste Instituudis, Tallinna Ülikoolis ja Narva Kolledžis, ei ole kvalifitseeritud võõrkeeleõpetajate järelkasv piisav, et kõik koolid ministeeriumi poolt kehtestatud nõudmisi täita saaksid.

Intervjueeritavad toovad probleemina välja ka õpetajate võimaliku püsimatuse.

Maakonna keskusest eemal on väga keeruline leida stabiilset võõrkeele õpetajat, kes jääks kooli toimetama pikemaks ajaks kui üks aasta (mittekvalifitseeruvale õpetajale saab kool pakkuda vaid aastast lepingut). Seetõttu lisa B-võõrkeel väikeste maakoolide jaoks võib suurendada mittekvalifitseeruvate õpetajate hulka ning ka ebastabiilsust – õpetaja lahkumisel või vahetumisel vajadus leida uus sama keele õpetaja, sest seda valikut ei saa teha üheks aastaks, vaid oluliselt pikema aja peale. (P3)

Uuringu osalejad leidsid, et probleemiks on ka kooli ressursid uue ametikoha täitmiseks, milles õpetaja töökoormus on minimaalne.

Ma arvan, et probleemiks võib saada esiteks rahaline pool (kui ühte keelt valib väga vähe) ja väikeste koolidega seondult õpetajate leidmine. Samuti ka see, et alguses on teise võõrkeele õpetajal väga väike koormus ja ka see, et kui üks aasta näiteks keegi ei vali teist keelt jne. (G3)

Direktorid ja õppejuhid tõstsid esile keelerühmade täituvuse kui üheks probleemseks teguriks, mis B-võõrkeele valiku pakkumine kahe võõrkeele vahel endaga kaasa toob. Tuues seejuures välja erinevad mõjutegurid võõrkeele rühma valimisel.

Enamasti sõltub B- keele valik suuresti lapsevanemast ehk mida tema omal ajal õppis. Samuti sõltub valik tihtipeale sellest, millise keele sõber valib. Negatiivset mõju võib avaldada see, kui valijate vähesuse tõttu näiteks keelerühm jääb avamata. (G1)

Keelegrupi avamine on seotud koolipoolsete võimaluste ning õpilaste ja nende vanemate soovist. Lisaks mängivad suurt rolli ka rahalised võimalused:

Väikeses koolis on niigi klassi suurus kuni 10 õpilast, mis tekitab olukorra, et õpetamine läheb veelgi kallimaks kui õpilaste valikud peaksid enam-vähem pooleks minema – 4-5 last ühes rühmas. (P3)

Üks aspekt, mis uuringus osalejate seas esile ei kerkinud, aga mida võiks põhikooli B-võõrkeele valikuid pakkudes silmas pidada, on gümnaasiumiastme keelevelik, mis võimaldaks töö autori sõnul õpilastel järgmises kooliastmes teise võõrkeele õppega jätkata. Viljandi maakonna gümnaasiumites on võimalik teise võõrkeelena õppida peamiselt saksa ja

vene keelt. Kuigi täienev B-keele valik hakkab gümnaasiumiastme keelevalikuid mõjutama alles mõningate aastate pärast, ei tohiks haridusministeeriumi algatus, liikumaks mitmekeelsema ühiskonna poole, olla midagi, mis muudaks maakonnas olevate koolide keelevaliku ühest äärmusest teise.

3.1.2. Kasutegurid

Kasutegureid muudatustega seoses välja tuues võis näha intervjueeritavate seas üksmeelt - kõige enam võidavad õpilased.

Probleeme uus poliitika ei tekita, pigem on hea, kui õpilane saab valida. (P1)

Positiivse küljena tõsteti esile ka tulevast teist võõrkeelt, mis võib tulevikus negatiivseid tulemusi omada.

Kasuteguriks on valitav võõrkeel, mis võib olla naaberkoolidega võrreldes erinev või õpilastele huvipakkuv. Sellest võib saada üks põhjus, miks õpilased hakkavad koole valima. (P2)

3.1.3. Võimalikud hoiakud olemasoleva B-võõrkeele suhtes

Haridus- ja teadusministeeriumi poolt kehtestatud õppekava uuenduse eesmärk on ühiskonna mitmekeelsemaks muutmine ning vene keele hegemoonia murdmine võõrkeeleõppes. Kuigi Eesti meedias ei kajastata otsuse vastuvõtmist poliitilise eesmärgina vene keele õppe tõrjumiseks koolisüsteemist, on vastumeel keele õppimisele seoses Ukrainas asetleidva sõjaga olemas, mis on tingitud lastevanemate hoiakust.

Küsimusele “Kas olete õpilaste seas täheldanud negatiivset hoiakute vene keele õppimisele seoses Ukrainas toimuva sõjaga?” tõid intervjueeritavad välja mitmeid aspekte. Üks intervjueeritud vastas otsekoheselt, et on täheldanud negatiivset hoiakut vene keele õppimisele seoses aset leidva sõjaga. Teine intervjueeritu tõdes, et: “*ei ole, pigem on arutelu rohkem*” (G3).

Järgmine uuringus osaleja tõi välja, et vene keele õppijate arv küll vähenes, kuid otsest seost see asetleidva olukorraga ei oma.

Vene keele õppijate arv vähenes pisut käesoleval õppeaastal, uue õppeaasta valikud on veel kokku panemata. Suurenes soome keele õppijate arv, sest seda keelt saavad õpilased jätkata ka gümnaasiumis. Osaliselt tehakse valikuid ka õpetajate järgi. (P1)

Samuti toodi välja, et vastumeel vene keele õppimisel ei ole seotud pelgalt Ukraina olukorraga, vaid antud keele omandamise raskusele.

Mõningast negatiivset hoiakut on märgata, aga see on pigem seotud sellega, milline on kodu hoiak. Üldiselt on vene keel raske (teistsugune tähestik, keerulised häälikud) ja vastumeelsus tekib pigem siis, kui ei suudeta enda õppimises järje peal hoida. (G1)

3.2. Erinevas vanuseastmes õpilaste hoiak haridusministeeriumi algatuse suhtes

Viljandimaal on 19 põhikooli, mis ei võimalda õpilastel B-võõrkeelt valida ehk see on kooli poolt ette määratud (joonis 3). Sellest lähtuvalt peavad üle poole 5./6. klassi õpilastest Viljandimaa koolides vene keelt õppima, olenemata sellest, kas keele vastu on huvi või mitte. Uue õppekava järgi on koolid kohustatud pakkuma hiljemalt 2023/24. õppeaastast valikut B-keele õppes, millest direktorite/õppejuhtide sõnul saavad kõige enam kasu õpilased. Kuigi Viljandimaal on koole, mis pakuvad juba teise võõrkeele puhul valikut, mängib otsust langetades rolli ka kodune tugi ehk mis võõrkeeli lapsevanem on õppinud.

Tihtilugu mõistavad õpilased võõrkeelest tulenevaid raskusi alles hilisemas kooliastmes, kus õppimine muutub raskemaks ning lapsevanema tugi omab pigem sümboolset tähendust kui reaalseid kasutegureid.

3.2.1. Õpilaste võõrkeeleõppe kogemus

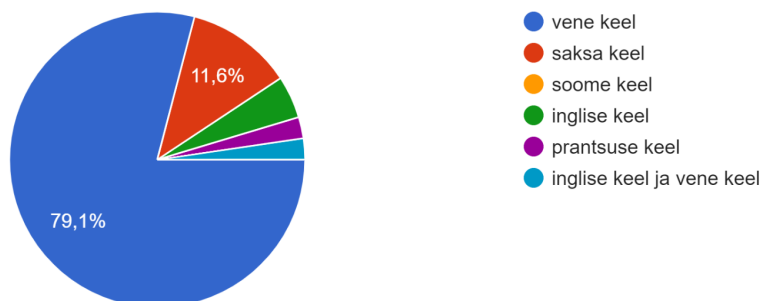
Erinevas vanusegrupis õpilastel on erinev kogemus võõrkeeleõppes. Kui 7. klassi õpilased on teise võõrkeele õppimisel alles algusfaasis, kus mõningad algteadmised on juba omandatud, mille alusel saab luua baasi, siis 12. klassi õpilased peaks gümnaasiumi lõpuks omandama B-võõrkeeles iseseisva keelekasutaja taseme.

Peamisteks B-võõrkeelteks Viljandimaal on vene ja saksa keel. Viljandi Paalalinna ning Viljandi Kesklinna Kooli näitel on võimalik valida ka kolmandat keelt – lähtuvalt koolist inglise või soome keel (tabel 1). Järgnevad joonised annavad ülevaate uuringus osalenud õpilaste B-keelest.

Joonis 5. 7. klassi õpilaste B-võõrkeel

Mis on sinu B-võõrkeel ehk teine võõrkeel, mida sa koolis õpid?

43 vastust

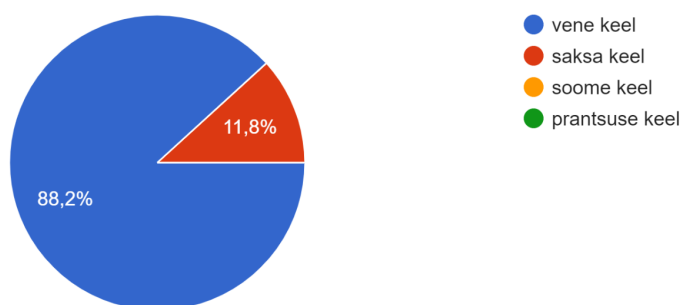

Joonisel 5 on näha, et 43-st 7. klassi õpilastest õpib teise võõrkeelena peamiselt vene keelt ehk 79,1% (34 õpilast). Saksa keelt õpib 11,6% õpilastest ehk 5. Inglise keele on teiseks võõrkeeleks märkinud 2 õpilast ehk 4,7% ning prantsuse ja vene keelt koos inglise keelega õpib vastavalt 1 õpilane.

Joonis 6. 12. klassi õpilaste B-võõrkeel

Mis on sinu B-võõrkeel, ehk teine võõrkeel mida sa koolis õpid?

17 vastust

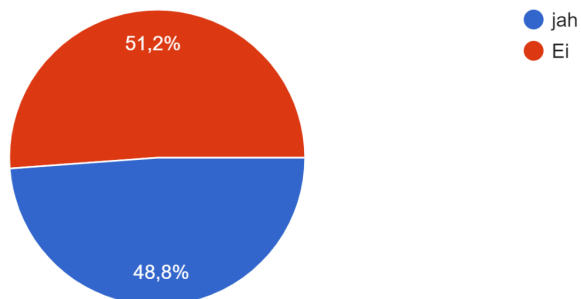
Joonisel 6 on välja toodud 17-ne 12. klassi õpilase B-keel, milleks on kas vene või saksa keel. 88,2% ehk 15 õpilast õpib teise võõrkeelena vene keelt ning 2 õpilast ehk 11,% vastanutest saksa keelt.

Joonise 5 ja 6 põhjal võib näha, et mõlema vanusegrupi puhul, lähtudes õppijate arvust, on vene keel domineerival positsioonil. Võõrkeele kõrge protsentuaalsus võib tuleneda võõrkeele valiku puudumisest, mis võib mõjutada ka rahulolu õpitava keele suhtes.

Joonis 7. 7. klassi õpilaste võõrkeelee valiku puudus või valiku olemasolu

Kas sa said teist võõrkeelt valida? (Näiteks vene ja saksa keele vahel)

43 vastust

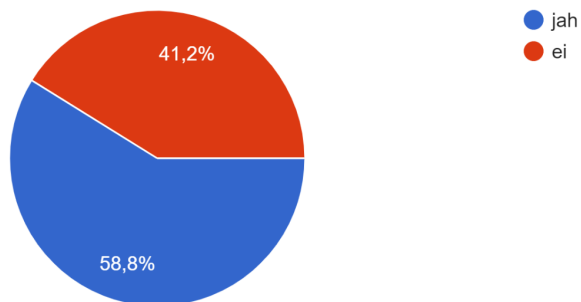

Joonisel 7 on näha, et 43-st 7. klassi õpilastest sai teist võõrkeelt kahe võõrkeelee vahel valida 48,8% ehk 21 õpilast. 51,2% ehk 22 õpilast pidid valima B-keeleks kooli poolt ettemääratud võõrkeelee.

Joonis 8. 12. klassi õpilaste võõrkeelee valiku puudus või valiku olemasolu

Kas sina said B-võõrkeelt valida?

17 vastust

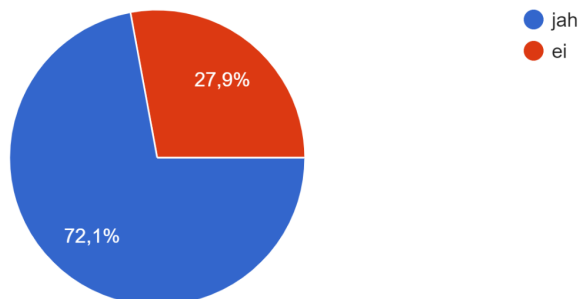
Joonisel 8 on võrdluseks välja toodud 17-ne 12. klassi õpilaste tulemus, kus 58,8% ehk 10-le õpilasele võimaldati teist võõrkeelt valida ning 41,2% ehk 7-l õpilasel ei võimaldatud valikut.

Uurimisküsimusele “Kuidas erinevas vanusegrupis õpilased hindavad oma rahulolu B-võõrkeelee valiku suhtes?” oli 7. klassi õpilaste tulemus järgnev:

Joonis 9. 7. klassi õpilaste rahulolu B-võõrkeele suhtes

Kas sa oled rahul oma B-võõrkeele valikuga?

43 vastust

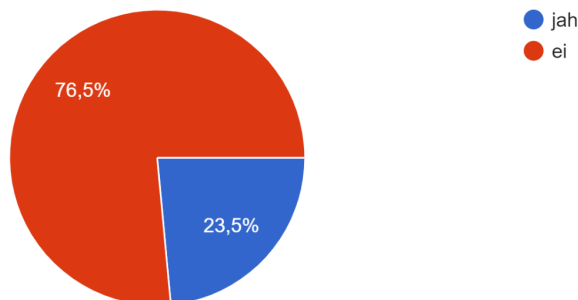
Joonisel 5 võib näha, et 43-st 7. klassi õpilasest on 72,1% ehk 31 õpilast rahul on valikuga ning 27,9% ehk kaksteist õpilast pole.

12. klassi õpilased hindasid oma rahulolu B-keele suhtes järgnevalt:

Joonis 10. 12. klassi õpilaste rahulolu B-võõrkeele suhtes

Kas Sina oled rahul oma B-võõrkeele valikuga?

17 vastust

Joonisel 6 kerkib esile, et abiturientide rahulolu on vastupidise tulemusega, kus 76,5% ehk 13 vastanud pole rahul ning 23,5% ehk neli õpilast on rahul B-võõrkeele valikuga.

Peamisteks põhjusteks, miks B-keele suhtes rahulolematust väljendatakse on seotud teise võõrkeele raskuse ja keerukusega, näiteks:

Vene keel on raske ja keeruline ning ei leia minu jaoks kasutust.

Lisaks sellele on õpilased välja toonud ka puuduva huvi, mis võib olla seotud erinevate teguritega – võõrkeel oli kooli poolt ettemääratud, keeleveliku otsust ei langetatud ise, õpetaja õpetamisstiil pole meeltnööda vms.

Vene keelt on raske õppida, sest see pole minus kunagi huvi tekitanud ning minu jaoks on õpetajate meetod ka vale.

Õpilased, kes aga keelevelikut positiivselt hindasid, tõid põhjuseks välja koduse tugisüsteemi.

Olen rahul, sest arvan, et saksa keele õppimine oleks läinud raskemalt, kuna vanemad oskavad vene keelt.

Positiivse poolena tõsteti esile ka võõrkeele vajaduspõhisuse ehk õpilasel on võimalik keelt praktiseerida.

Kasutame ka kodus vene keelt, niisiis tundus see kõige parem valik.

Üks õpilane tõdes, et rahulolu teise võõrkeele suhtes on tingitud keele eripärast.

Sain aru, et vene keel meeldib mulle ja meeldis keerulisi sõnu meelde jätta.

Kuigi erinevas vanusegrupis õpilased hindasid oma rahulolu teise võõrkeele suhtes erinevalt (joonis 9 & 10), mis võib olla tingitud valiku puudusest (joonis 7 & 8), nähakse valikuvabadust võõrkeeleõppes ühe võimaliku lahendusena keeleõppe motivatsiooni tõstmiseks.

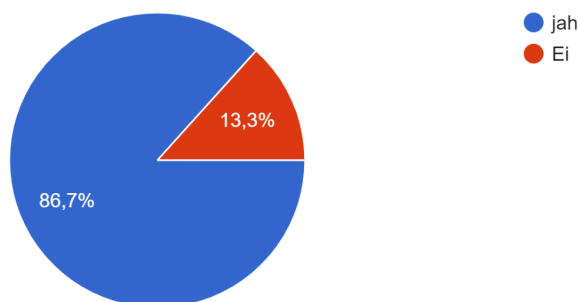
3.2.2. Õpilaste hoiak tulevasele võõrkeele valiku laienemisele

Uurimisküsimusele “Milline on erinevas vanuseastmes õpilaste hoiak haridusminiseeriumi algatusele?” sooviti saada erinevas vanusegrupis õpilaste arvamust eesoleva õppekava ümberkorraldustele, mille tulemusel peaks vene keele hegemoonia teise võõrkeele õppes kaduma ning valikuvõimalus suurenema. Õpilaste seisukoha kindlaksmääramisel lähtuti vanuseastmest. 7. klassi õpilastelt sooviti teada saada nende isiklikku soovi B- keele valiku olemasoluks ehk kas tahaks valikut või mitte, tuues välja nende meelepärasema põhjuse miks on hea, kui saab kahe B-võõrkeele vahel valida.

Joonis 11. 7. klassi õpilaste arvamus B- keele valiku olemasolul

Juhul kui sina ei saanud B-võõrkeelt kahe keele vahel valida. Kas sa tahaksid, et sinul oleks olnud valik kahe võõrkeele vahel?

30 vastust

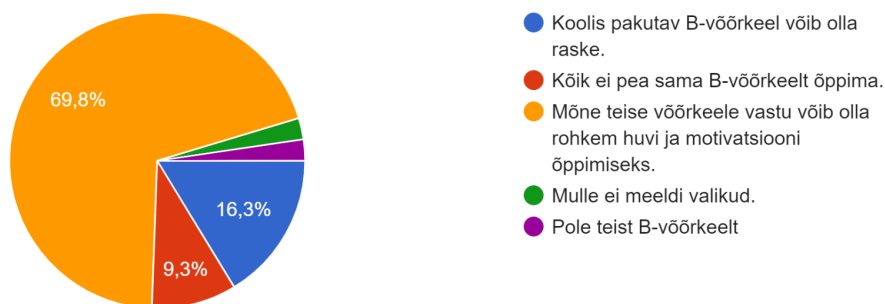

Joonisel 11 võib näha, et 30-st 7. klassi õpilastest 86,7% ehk 26 sooviks teise võõrkeele puhul valikut kahe võõrkeele vahel. 13,3% ehk 4 õpilast ei tahaks valikut B-võõrkeele õppele.

Joonis 12. 7. klassi õpilaste põhjendus B- võõrkeele

Miks on hea, kui saab kahe B-võõrkeele vahel valida? (miks sina tahaksid valikut?)

43 vastust

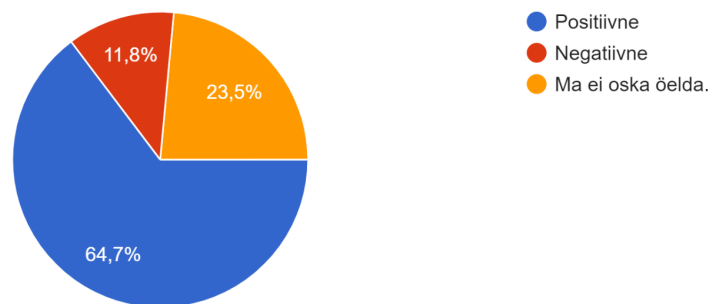

Joonisel 12 on näha, et 43-st 7. klassi õpilastest 30 ehk 69,8% arvab, et valiku võimaluse olemasolul on võimalik õppida keelt, mille vastu on huvi ning seeläbi motivatsiooni õppimiseks. 16,3% ehk 7 õpilast näeb valikuvõimalust kui raskema B-võõrkeele õppimise pääsemisest. 9,3% ehk nelja õpilase arvates on valik hea viis õppimaks keelt, mida kõik teised ei õpi, olles seeläbi teisest erinev. Üks õpilane ehk 2,3% vastanutest tõdeb, et tema arvates pole valikute pakkumine hea. Ühe õpilase vastust, seoses selle ebaadekvaatsusega, pole võimalik analüüsi sisse arvestada.

12. klassi õpilastelt sooviti teada saada nende suhtumist võimalusele B-võõrkeelt kahe võõrkeelega vahel valida, tuues välja positiivseid ja/või negatiivseid külgi valiku võimaluse olemasolul.

Joonis 13. 12. klassi õpilaste seisukoht võimalusele B-võõrkeelt kahe võõrkeelega vahel valida

Kas B-võõrkeelega valimine kahe võõrkeelega vahel on Sinu arvates positiivne või negatiivne?
17 vastust

Joonisel 13 on välja toodud 17-ne 12. klassi õpilase seisukoht B-võõrkeelega valiku olemasolule. 64,7% ehk 11 abiturienti arvab, et valiku olemasolu omab positiivseid külgi. 11,8% ehk 2 õpilast näeb valiku olemasolu negatiivselt. 23,5% ehk 4 õpilast ei oska oma seisukohta antud teemal välja tuua.

Positiivseid omadusi välja tuues rõhutasid mitmed vastajad võimalusele valida meelepärast võõrkeelt, mille vastu on suurem huvi ning keeleõppe puhul valikuvabaduse olemasolu.

Valikuvõimalus, laps õpib meelsamini keelt, mille ta ise on valinud.; Õpilasel on olemas valik, milline keel pakub talle rohkem huvi.

Üks vastaja tõi positiivse küljena välja ka võimalust jätkata gümnaasiumiastmes keeleõppega, millega põhikoolis alustati.

Saaks jätkata põhikoolis õpitud keelt edasi.

Negatiivseid küljed keelevaliku laienemisega seoses olid ühelt poolt seotud koduste tingimustega.

Vanemate poolne surve, mille tõttu jääb valik tihti vanemate teha, mitte lapse endi kätte.

Teiselt poolt arvati, et valiku võimaluse andmine nooremas eas võib hiljem kahetsusi tuua ehk valik langetati esmasest emotsioonist või sellest, mida klassikaaslased eelistavad.

Negatiivne on see, et noorena siukest valikut teha on raske ja suur võimalus, et noored kahetsevad seda.

Uurimisküsimusele “Kas erinevas vanuserühmas õpilased muudaksid oma otsuseid senise kogemuse põhjal?” on vastus peamiselt seotud õppija rahuloluga B-võõrkeele suhtes (Joonis 9 & 10). Kui õpilane tunneb, et ta ei saa enam keele õppimisega hakkama, õpetaja ei meeldi, keelerühmas olevad õpilased segavad või kodune tugi puudub, tekib tahes tahtmata soov millegi parema järele ning seeläbi tahe oma võõrkeelt vahetada. Kui õpilased on rahul oma keele valikuga on tõenäosus väike, et tekiks soov muuta oma tahtmist senise kogemuse põhjal. Kas aga õpilased muudaksid oma otsuseid senise kogemuse põhjal jäädavalt on raske välja tuua. Sellele küsimusele saab vastuse alles järgnevatel aastatel kui kõikidel tekib vene keele kõrvale lisavalik.

3.4. Tulemus

Empiirilise uurimuse raames läbi viidud küsitlustest selgus, et Viljandimaa koolide direktorite ja õppejuhtide hoiak seoses haridusministeeriumi poolt kehtestatud muudatusele omab skeptilist suhtumist. Peamiselt on see seotud nende koolidega, kes ei paku teise võõrkeele õppes valikut. Kuigi koolid on kohustatud 2023/24. õppeaastast pakkuma B-võõrkeele õppes valikut kahe või enam võõrkeele vahel, nähakse selle eesmärgi läbiviimiseks mitmeid takistusi – kvalifitseeritud õpetajate puudus, kooli ressursid uue ametikoha täitmiseks, mittekvalifitseeritud õpetajate ebastabiilsus ning õpetamise kallinemine seoses väikese keelerühmaga. Välja toodud takistused uue õppekavaga seoses ei ole ainult Viljandimaaga seotud, vaid tegemist on üleriigilise probleemiga. Haridusministeeriumi eesmärk on küll valiku suurendamisega vene keele hegemoonia murdmine ning õpilastele valikuvabaduse pakkumine, mis direktorite ja õppejuhtide sõnul on üheks suuremaks kasuteguriks eesolevat muutuset arvestades, siis reaalsel olukorda silmaspidades ei ole võimalik kõikidel koolidel muudatustega nii kiiresti kaasa minna kui see ministeeriumi poolt nõutav on. Seoses olemasoleva B-võõrkeele võimaliku suhtes, arvestades Ukrainas asetleidva sõjad, tõid direktorid ja õppejuhid välja, et õpilaste seas on märgatud nii vastuolu vene keele õppimisele kui ka arutelu suurenemist lähtuvalt toimuvast. Samuti toodi välja, et vastumeel vene keele

õppimisele ei ole seotud pelgalt Ukraina olukorraga, vaid antud keele omandamise raskusega, mis tõstab vastumeelt vene keele õppimisele.

7. ja 12. klassi õpilaste küsitlusest selgus, et kõige enam on noorem vanuseaste rahul oma B-keele valikuga, olenemata sellest kas koolis pakuti valikut või mitte, omandades küll väiksemat keeleõppe kogemust ja keelebaasi kui abiturientid, kes gümnaasiumi lõpuks peaksid omandama B-võõrkeeles iseseisva keelekasutaja taseme, siis keele valiku küsimuses olid mõlemad vanuseastmed üksmeelel – valikuvõimaluse pakkumine B-võõrkeeles võimaldab õppida keelt, mille vastu on huvi ning seeläbi tõuseks motivatsioon keeleõppeks. Samuti aitab õpilaste arvates keele õppimisele kaasa võimalus teist võõrkeelt ise valida. Küsimusele “Kas erinevas vanuserühmas õpilased muudaksid oma otsuseid senise kogemuse põhjal?” kindlat vastust ei saadud. Kuigi otsus keelevalikut muuta on seotud oma praeguse keelevaliku rahuloluga, mis nooremas vanuseastmes, lähtuvalt vähesele keelekogemusele, on märksa kõrgem, siis täieliku ülevaate saab alles peale koolide õppekava muutmist ning lisa võõrkeele sisse toomist.

Kokkuvõte

Käesolevas lõputöös uuriti võõrkeele valikute hetkeolukord Viljandimaa põhikoolide näitel. Töö ajend ning maakonna valik tulenesid autori isiklikust kogemusest olles kahes Viljandimaa gümnaasiumis tegutsev saksa keele õpetaja.

Töö esimene, teoreetiline osa jagunes viieks peatükiks. Esimeses peatükis käsitleti võõrkeeleõpet Eestis, tuues välja keeleõppega seotud terminoloogia nagu võõrkeel, mitmekeelsus ja mitmekultuurilisus, mis on seotud Euroopa Liidu aluspõhimõttega säilitamiseks Euroopa keelelist rikkust, mille loomise keskmeks on keeleoskus vastastikuseks mõistmiseks koostööl (European....Mitmekeelsuse poliitika). Kajastust leidis ka ajalooline ülevaade keeleõppes Eestis, tuues välja, kuidas mitmekeelsus õppekeeles on mõjutanud praeguse aja võõrkeelte valikuid haridusasutustes. Esimeses peatükis anti ülevaade ka inglise keele mõjust keeleõppes, vene keele kui teise keele osakaalust põhikoolides, saksa keele õppimise ja õpetamise tulevikust, võõrkeelte valikute olulisusest riigi kultuuri- ja majandussuhet arvestades ning võõrkeeleõppe muudatusi Läti ja Leedu näitel, kus uus õppekava hakkab kehtima 2026/27. õppeaastast. Kolmeaastase üleminekuperioodiga kavandatakse Lätis ja Leedus sujuvam ümberkorraldus, võimaldades leida ja koolitada kvalifitseeritud võõrkeeleõpetajaid (Ehand 2023; Aksiim 2022).

Töö teises, empiirilise uurimise osas, lähtuvalt magistr töö eesmärgist ning uurimisküsimustest, toodi välja Viljandimaa koolijuhtide või nende määratud esindajate (õppejuhtide) hoiakud seoses haridus- ja teadusministeeriumi poolt kehtestatud muudatusele, pakkumaks teise võõrkeele õppes valikut kahe võõrkeele vahel. Uuringu läbiviimisel kaasati ka erinevas vanuseastmes õpilasi, saamaks nende arvamust keeleõppes, pidades silmas tulevasi muutusi.

Kokkuvõtvalt sai välja tuua, et õppijate vaatenurgast tähendaks laiem B-võõrkeele valik suuremat võimalust õppida võõrkeelt, mille vastu esineb huvi ning mille läbi võõrkeele õppimise motivatsiooni tõuseks, kuid õpilastel, kellel on valik juba langetatud (kas kooli poolt ettemääratud B-võõrkeelega või valiku olemasolul neile sobilikuma keelega) võivad haridus- ja teadusministeeriumi poolt ettekavatsetud muudatust näha ebaausa otsusena, jättes nad kõrvale võimalusest õppida keelt, millel on neile suuremad kasutegureid tulevikus. Direktorite ja õppejuhtide vaatenurgast toodi välja probleemseid kohti, näiteks puuduvad

ressursid ja kvalifitseeritud õpetajate leidmise keerukuse, mis raskendab uue õppekavaga seotud muudatuste täitmist.

Kasutatud kirjandus

Aksiim, A. (2022). *Läti tahab lõpetada koolides vene keele õppe*. - Eesti Rahvusringhääling, 21.11. <https://www.err.ee/1608795889/lati-tahab-lopetada-koolides-vene-keele-oppe> (Kasutamise kuupäev: 21.03.2023)

Argus, R.; Baird, P.; Rüütmaa; Verschik, A. (2021a). *Mitmekeelsus, esimese ja teise keele omandamine. Peamistest teooriatest, uuringutulemustest ja õpetamismeetoditest*. Kirjandusülevaade. - Haridus- ja Teadusministeerium ja Tallinna Ülikool. Tartu, lk nr 21 & 86. https://www.hm.ee/sites/default/files/documents/2022-10/mitmekeelsus-esimese-ja-teise-keele-omandamine-kirjandusulevaade_0.pdf (Kasutamise kuupäev: 11.06.2023)

Argus, R.; Rüütmaa, T.; Verschik, A. (2021b). *Mitmekeelsus, keeleomandamine ja -õpetamine. Kirjanduse lühikäide*, 14.01. https://www.hm.ee/sites/default/files/documents/2022-10/keeleomandamine_teoriaulevaade_luhike_variant_14_01_21.pdf (Kasutamise kuupäev: 17.06.2023)

Barnett, T. (2023). *What is Plurilingualism?*. <https://www.languagehumanities.org/what-is-plurilingualism.htm> (Kasutamise kuupäev: 19.06.2023)

Bender, R. (2021). *Baltisaksa keelest ja kolmest kohalikust keelest*. - Kultuur ja rahvas. Mälestusteos Ea Jansenile. Koost. Kivimäe, J., Põltsam-Jürjo, I. Rahvusarhiiv, Tartu, lk nr 55-56

Cohen, L.; Manion, L.; & Morrison, K. (2007). *Research Methods in Education* (6th ed.). New York: Routledge. <https://islmblogblog.files.wordpress.com/2016/05/rme-edu-helpline-blogspot-com.pdf> (Kasutamise kuupäev: 17.08.2023)

Eesti statistikaamet. (14.03.2019). *Eestis on kasvanud emakeelte mitmekesisus*. <https://www.stat.ee/et/uudised/2019/03/14/eestis-on-kasvanud-emakeelte-mitmekesisus> (Kasutamise kuupäev: 20.06.2023)

Ehand, E. (2023). *Leedu tahab vähendada vene keele osatähtsust võõrkeelte õppes*. Eesti Rahvusringhääling, 13.03. <https://www.err.ee/1608913748/leedu-tahab-vahendada-vene-keele-osatahtsust-voorkeelte-oppe> (Kasutamise kuupäev: 21.03.2023)

Einmaa, I-M. (2023). *Üha enam koole on õppekavasse soome keelt lisamas*. - Eesti Rahvusringhääling, 05.05. <https://www.err.ee/1608969277/uha-enam-koole-on-oppekavasse-soome-keelt-lisamas> (Kasutamise kuupäev: 11.08.2023)

Elango, A., Laul, E., Liim, A., Sirk, V. (2010). *Eesti kooli ajalugu. 2. köide 1860. aastaist 1917. aastani*. Tallinna: Teaduste Akadeemiline Kirjastus, lk nr. 99-100, 335, 377, 379, 381-383, 467, 483-484, 512, 514, 516-518, 523-524, 525, 539-541

European Education Area. (s.a). *Keeleline mitmekesisus*.

<https://education.ec.europa.eu/et/focus-topics/improving-quality/multilingualism/linguistic-diversity> (Kasutamise kuupäev: 09.08.2023)

European Education Area. (s.a). *Mitmekeelsus kui võtmepädevus*.

<https://education.ec.europa.eu/et/focus-topics/improving-quality/multilingualism/multilingualism-as-a-key-competence> (Kasutamise kuupäev: 21.05.2023)

European Education Area. (s.a). *Mitmekeelsuse poliitika*.

<https://education.ec.europa.eu/et/focus-topics/improving-quality/multilingualism/about-multilingualism-policy>. (Kasutamise kuupäev: 22.05.2023)

Euroopa keeleõppe raamdokument. (2001). *Õppimine, õpetamine ja hindamine*. - Haridus- ja Teadusministeerium, Tartu (2007), lk nr 59.

https://harno.ee/sites/default/files/documents/2021-06/euroopa_keeleeõppe_raamdokument.pdf (Kasutamise kuupäev: mai-juuni 2023)

Euroopa keeleõppe raamdokumendi sõsarväljaanne. (2023). *Õppimine, õpetamine ja hindamine*. - Haridus- ja teadusministeerium, lk nr. 30-31, 138-139, 142, 144.

https://www.hm.ee/sites/default/files/documents/2023-01/S%C3%B5sarv%C3%A4ljaanne_Jaanuar%202023.pdf (Kasutamise kuupäev: mai-juuni 2023)

Erasmus+ ja Euroopa solidaarsuskorpuse agentuur. (s.a). *Võtmepädevused*.

<https://euroopanoored.eu/kvaliteet/oppimine-projektis/votmepadevused/> (Kasutamise kuupäev: 10.05.2023)

Gethin, A., Gunnemark, E. V. (1996). *Keeleõppe kunst ja teadus*. Tallinn, ERSEN (2014), lk nr 26-29.

Gümnaasiumi riiklik õppekava. - Riigi Teataja, 08.03.2023.

<https://www.riigiteataja.ee/akt/129082014021?leiaKehtiv> (Kasutamise kuupäev: 14.05.2023)

Haridus- ja Teadusministeerium (2020). *Eesti keele arengukava 2021-2035*, lk nr 10.

file:///C:/Users/Kadri%20H%C3%BCtt/Downloads/HTM_eesti_keelee_arendukava_2035.pdf (Kasutamise kuupäev: 21.05.2023)

Haridus- ja teadusministeeriumi käskkiri nr 186. (2009). *Eesti võõrkeelte strateegia*

2009-2015. Lisa 1. Allikas: https://vana.hm.ee/sites/default/files/voorkeelte_strateegia.pdf (Kasutamise kuupäev: 16.05.2023)

- Haridus- ja teadusministeerium (2023). *Võõrkeelte õpe Eestis*.
<https://www.hm.ee/eesti-keel-ja-voorkeeled/voorkeeled-eestis/voorkeelte-ope-eestis>
(kasutamise kuupäev 30.05.2023)
- Heero, A; Jung, M., (2010). Kultuuridevahelise pädevuse arendamine keeleõppes.
https://lepo.it.da.ut.ee/~lehti/Jung_Heero.pdf (Kasutamise kuupäev: 10.06.2023)
- Ilmjärv, S. (2011). "*Väikesed keeled*" ja nende õpetamine - probleemid ja lahendused saksa keele näitel. 03.12. Ettekanne Eesti Võõrkeeleõpetajate Liidu ümarlaual.
http://www.voorkeelteliit.eu/userfiles/file/Ettekande%20kokkuvote_Ilmj arv.pdf (Kasutamise kuupäev: 05.04.2023)
- Kadrioru Saksa Gümnaasium. (2020). *Saksa keel*. <https://ksg.edu.ee/et/saksa-keel>
(Kasutamise kuupäev: 20.06.2023)
- Kalda, M. (2017). *Keelte paabel Eestis - mida võtta, mida jätta?*. - Õpetajate Leht, 20.01.
<https://opleht.ee/2017/01/keelte-paabel-eestis-mida-votta-mida-jatta/> (Kasutamise kuupäev: 10.08.2023)
- Keeleseadus*. (2011). - Riigi Teataja, 18.02.2022.
<https://www.riigiteataja.ee/akt/128122022048> (Kasutamise kuupäev: 12.05.2023)
- Kerb, A. (2011). *Inglise keel summutab teised võõrkeeled*. - Delfi, 22.09.
<https://www.delfi.ee/artikkel/55982764/inglise-keel-summutab-teised-voorkeeled>
(Kasutamise kuupäev 20.06.2023)
- Kirs, K. (2018). *Die Berücksichtigung der Mehrsprachigkeit im Deutschunterricht: Zum Einsatz des Konzepts Deutsch als Fremdsprache nach Englisch*. Magistritöö. Tartu Ülikool, lk nr 17.
https://dSPACE.ut.ee/bitstream/handle/10062/60332/2018_MA-KRIS_KIRS.pdf?sequence=1&isAllowed=y (Kasutamise kuupäev: 21.06.2023)
- Klaas-Lang, B. (2018). *Läti keelepoliitika õppetunnid*. - Postimees, 11.12.
<https://arvamus.postimees.ee/6474917/birute-klaas-lang-lati-keelepoliitika-oppetunnid>
(Kasutamise kuupäev: 15.05.2023)
- Laherand, M-L. (2010). *Kvalitatiivne uurimus*. Tallinn: OÜ Sulesepp, 2008. Allikas:
file:///C:/Users/Kadri%20H%C3%BCtt/Downloads/laherand_kvalitatiivne_ocr.pdf
(Kasutamise kuupäev: 11.08.2023)
- Liiv-Tellmann, H. (2023). *Väärtuslik võõrkeeleõpe Eesti koolides*. - Õpetajate Leht, 20.01.
<https://opleht.ee/2023/01/vaartuslik-voorkeeleo-ope-eesti-koolides/> (Kasutamise kuupäev 11.03.2023)
- Läänemets, U. (2018). *Õppekeelest Eestis*. - Õpetajate Leht, 16.11.
<https://opleht.ee/2018/11/oppekeelest-eestis/> (Kasutamise kuupäev: 13.06.2023)

Maasalu, S. (2010). *Ehala: inglise keele asemel tuleks koolis rõhuda teistele võõrkeeltele*. - Postimees, 14.03.

<https://www.postimees.ee/236773/ehala-inglise-keele-ase-mel-tuleks-koolis-rohuda-teistele-voorkeeltele> (Kasutamise kuupäev: 22.04.2023)

Marten, H.F.; Saagpakk, M. (2016). *Võõrkeelte õppimise motivatsioonist üldiselt ning saksa keele positsioonist Eestis üldiselt*. - Õpetajate Leht, 18.03. <https://opleht.ee/2016/03/30442/> (Kasutamise kuupäev: 19.05.2023)

Masso, A.; Vihalemm, T. (2005). *Võõrkeelte oskus ja kasutamine, seos sotsiaalse integratsiooni ja mobiilsusega Eesti ühiskonnas 2002-2003*. Kvantitatiivne analüüs "Mina. Maailm. Meedia" baasil. Allikas: https://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/40644/Keel_voorkeele.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Meristo, M., Saagpakk, M. (2021): *Linguistic Landscape as a resource for teaching foreign languages*. - Verschik, A. (2021). *Multilingual practices in the Baltic countries*. - Tallinn: Tallinna University Press, lk nr 326-328.

Mäekivi, M. (2022). *Lukas: vene keele domineerimine B-võõrkeelena pole normaalne*. - Eesti Rahvusringhääling, 03.08. <https://www.err.ee/1608674359/lukas-vene-keele-domineerimine-b-voorkeelena-pole-normaalne> (Kasutamise kuupäev: 21.03.2023)

Mändveer, M. (2023). *Võõrkeeleõpetajaid on selleks sügiseks keeruline leida*. - Õpetajate Leht, 05.05. <https://opleht.ee/2023/05/voorkeeleopetajaid-on-selleks-sugiseks-keeruline-leida/> (Kasutamise kuupäev: 09.08.2023)

Nei, M. (2023). *Võõrkeelte tähtsus ei kahane, muutub õppeviis*. - Õpetajate Leht, 20.01. <https://opleht.ee/2023/01/voorkeelte-tahtsus-ei-kahane-muutub-oppimisviis/> (Kasutamise kuupäev: 11.04.2023)

Nõu, E. (2016). *Deutschunterricht an den Schulen im Landkreis Saare*. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool, 50 lk. https://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/53308/nou_elis_ba_2016.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Oder, T. (2011). *Kas inglise keel on "võõrkeelem" kui teised keeled?*. - Delfi, 22.09. <https://www.delfi.ee/artikkel/57848248/kas-inglise-keel-on-voorkeelem-kui-teised-keeled> (Kasutamise kuupäev: 21.06.2023)

Poldre, A. (2022). *Soome keel kogub koolides populaarsust*. - Õpetajate Leht, 23.09. <https://opleht.ee/2022/09/soome-keel-kogub-koolides-populaarsust/> (Kasutamise kuupäev 10.08.2023)

Punamäe, O M. (2023). *B-võõrkeele valiku suurendamine võib väikekoolides keeruliseks osutada*. - Eesti Rahvusringhääling, 03.01.
<https://www.err.ee/1608838939/b-voorkeele-valiku-suurendamine-voib-vaikekoolides-keeruli-seks-osutada> (Kasutamise kuupäev: 09.08.2023)

Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus. (2023). - Riigi teataja, 11.03.2023.
<https://www.riigiteataja.ee/akt/111032023074> (Kasutamise kuupäev: 16.05.2023)

Põhikooli riiklik õppekava. (2023). - Riigi Teataja, 08.03.2023.
[https://www.riigiteataja.ee/akt/129082014020?leia Kehtiv](https://www.riigiteataja.ee/akt/129082014020?leia%20Kehtiv) (Kasutamise kuupäev: 14.05.2023)

Põhikooli riiklik õppekava. (2023). *Ainevaldkond "Võõrkeeled"*. - Riigi Teataja, 11.03.2023.
<https://www.riigiteataja.ee/akt/108032023001> (Kasutamise kuupäev: 11.04.2023)

Rootsi aeg Eestis. - Eesti Entsüklopeedia (2003).
http://entsyklopeedia.ee/artikkel/rootsi_aeg_eestis (Kasutamise kuupäev: 10.06.2023)

Sadõgova, E. (2016). *B-keele valimise motiividest põhikooliõpilastel*. Bakalaureusetöö. Tallinna Ülikool. (23 lk), lk nr 11.
<https://www.etera.ee/zoom/27493/view?page=1&p=separate&search=elvana%20sad%C3%B5gova&tool=search&view=0.651.2481.2857> (Kasutamise kuupäev: 18.05.2023)

Sakova-Merivee, A. (2015). *Eestlus ja saksa keel*. - Sirp, 16.01.
<https://www.sirp.ee/s1-artiklid/c7-kirjandus/eestlus-ja-saksa-keel/> (Kasutamise kuupäev: 21.06.2023)

Sõstar, K. (2018). *Kadrioru saksa gümnaasium tähistab saksa keele õppimise 55. aastapäeva*. - Õpetajate Leht, 21.09.
<https://opleht.ee/2018/09/kadrioru-saksa-gumnaasium-tahistab-saksa-keele-opetamise-55-aast-apaeva/> (Kasutamise kuupäev: 20.06.2023)

Tartu Ülikool. *Magistriõppe lõpetanud*. Kokkuvõtlik andmebaas kuni 2023.
https://kodu.ut.ee/~a40727/lopetanud/MG_KR_NIM00.html (Kasutamise kuupäev: 15.08.2023)

Tender, T. (2016). *Keel+Haridus=poliitika*. Valik kirjutisi ja ettekandeid. - Tallinn: EKSA, lk nr 185-192.

Tender, T. (2010). *Mitmekeelsus Eestis Euroopa Liidu mitmekeelsuse ideaali taustal*. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus, lk nr 15.
https://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/15124/tender_tonu.pdf?sequence=1&isAllowed=y (Kasutamise kuupäev: 14.08.2023)

Tomusk, I. (2023). *Võõrkeelte valik koolis laiemaks!*. - Õpetajate Leht, 20.01.
<https://opleht.ee/2023/01/voorkeelte-valik-koolis-laiemaks/> (Kasutamise kuupäev: 10.08.2023)

Tšaikina, N. (2023). *Vene keel Eesti koolis – kas õnn või õnnetus?*. - Eesti Rahvusringhääling, 25.01.

<https://www.err.ee/1608862643/natalia-tsuikina-vene-keel-eesti-koolis-kas-onn-voi-onnetus> (Kasutamise kuupäev: 8.05.2023)

Viikberg, J. (2014). *Pilguheit saksa laensõnadele eesti keeles*. - Oma Keel, 1/2014, lk nr 6.

https://www.emakeeleselts.ee/omakeel/2014_1/OK_2014-1_01.pdf (Kasutamise kuupäev: 21.06.2023)

Õunapuu, L. (2014). *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes*. - Tartu Ülikool, lk nr 24, 58, 159-160.

https://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/36419/ounapuu_kvalitatiivne.pdf (Kasutamise kuupäev 18.08.2023)

Resümee

In der vorliegenden Arbeit wurde die aktuelle Situation der Fremdsprachenwahl am Beispiel der Hauptschulen¹ im Landkreis Viljandi untersucht. Die Motivation für die Arbeit und die Wahl des Landkreises resultieren aus der persönlichen Erfahrung der Autorin, als Deutschlehrerin an zwei Gymnasien im Landkreis Viljandi.

Der erste, theoretische Teil ist in fünf Kapitel gegliedert. Das erste Kapitel befasst sich mit der Fremdsprachenlehre in Estland und hebt die mit dem Sprachenlernen verbundene Terminologie wie Fremdsprache, Mehrsprachigkeit und Multikulturalismus hervor. Es wird auch ein historischer Überblick über den Sprachunterricht in Estland gegeben, der darauf hinweist, wie die Mehrsprachigkeit in der Unterrichtssprache heute die Auswahl von Fremdsprachen in Bildungseinrichtungen beeinflusst hat. Das erste Kapitel bietet außerdem einen Überblick über den Einfluss von Englisch auf das Sprachenlernen, den Anteil von Russisch als Zweitsprache in Hauptschulen, die Zukunft des Lernens und Lehrens von der deutschen Sprache, die Wichtigkeit der Fremdsprachenwahl angesichts der kulturellen und wirtschaftlichen Beziehungen des Landes und Veränderungen im Fremdsprachenlernen am Beispiel Lettlands und Litauens.

Im zweiten Teil der Arbeit wird eine empirische Untersuchung durchgeführt, basierend auf dem Ziel und den Forschungsfragen der vorliegenden Masterarbeit. Es wird versucht, einen Blick in die Einstellungen von Schulleitern im Landkreis Viljandi hinsichtlich der vom estnischen Bildungsministerium eingeführten Änderungen im schulischen Fremdsprachenunterricht zu werfen. Das Ziel der vom Ministerium eingeführten Gesetzesänderung betrifft die Einführung einer obligatorischen Wahlmöglichkeit zwischen mindestens zwei Fremdsprachen, bei der zweiten Fremdsprache (sog. B-Sprache) ab dem Schuljahr 2023–2024. Darüber hinaus werden die Ergebnisse einer Befragung, die man unter den Schülern durchgeführt hatte, vorgestellt. Es wurden die Einstellungen der Schüler betreffs Fremdsprachenwahl untersucht.

Zusammenfassend lässt sich sagen, dass aus Sicht der Lernenden eine größere Auswahl an B-Fremdsprachen mehr Möglichkeiten zum Erlernen einer Fremdsprache bedeuten würde, womit die Interesse und Motivation zum Erlernen einer Fremdsprache steigen würde. Die Schüler, die bereits eine Wahl getroffen haben (entweder mit der von der Schule

¹ Auf die Grundschule aufbauende, vom 5. bis 9. Schuljahr umfassende Schule.

vorgegebenen B-Fremdsprache oder, wenn sie die Wahl haben, mit einer Sprache, die ihren Bedürfnissen besser entspricht), könnten die vom Ministerium für Bildung und Forschung vorgesehene Änderung als ungerechte Entscheidung empfinden, die sie der Möglichkeit beraubt, eine Sprache zu lernen, die für sie in Zukunft von größerem Nutzen ist. Aus der Sicht der Schulleitern wurde eine Reihe von Problemen festgestellt, z.B. der Mangel an Ressourcen und die Schwierigkeit, qualifizierte Lehrkräfte zu finden, um die Verpflichtung des neuen Lehrplans zu erfüllen.

Lisad

Lisa 1. Küsimustik Viljandimaa koolide direktoritele ja õppejuhtidele

KÜSIMUSED VILJANDIMAA KOOLIDE DIREKTORITELE JA ÕPPEJUHTIDELE

Mis on Teie kommentaar haridusministeeriumi algatusel muuta koolidele kohustuslikuks pakkuda teise võõrkeeke valikut vähemalt kahe keele vahel? Mis on kooli juhtkonna võimaliku hoiakud muutumise ja koolisisese hariduspoliitika kohta?

Millised probleemid või kasutegurid kaasnevad Teile selle muudatusega? Palun põhjendage oma vastust ka siis, kui Teie arvates Teie ametialane olukord oluliselt ei muutu.

Millist võõrkeelt/võõrkeeli õpetatakse Teie koolis B- keelena? Milliseid valikuid hakkab Teie kool pakkuma B-võõrkeeleks kõnealuse muutuse järel?

Kuidas see muudatus Teie arvates õpilastele mõjub? Mis võiksid olla positiivsed ja/või negatiivseid küljed?

Kas olete õpilaste seas täheldanud negatiivset hoiakut vene keele õppimisele seoses Ukrainas toimuva sõjaga?

Lisa 2. Küsimustik 7. klassi õpilastele

Tere!

Minu nimi on Kadri Hütt. Oma magistritöö raames viin läbi küsitluse teemal "Võõrkeelte valikud Viljandimaa koolis". Palun vasta järgmistele küsimustele. Sinu panus on mulle väga oluline. Sinu vastused on anonüümsed ja neid kasutatakse vaid uuringu raames.

Mis on sinu B-võõrkeel ehk teine võõrkeel, mida sa koolis õppisid?

- ☐ vene keel
- ☐ saksa keel
- ☐ soome keel
- ☐ inglise keel
- ☐ prantsuse keel
- ☐ muu

Juhul kui sina said B-võõrkeelt kahe keele vahel valida. **Kes tegi valiku, millist B-võõrkeelt õppida?**

- ☐ Valiku tegi lapsevanem
- ☐ Valiku tegin mina
- ☐ Valiku tegin selle põhjal, mis minu klassiõed/-vennad valisid
- ☐ Arutasime kodus valikud läbi ning langetasime otsuse koos (mina ja lapsevanem)
- ☐ Muu

Juhul kui sina ei saanud B-võõrkeelt kahe keele vahel valida. **Kas sa tahaksid, et sinul oleks olnud valik kahe võõrkeele vahel?**

- ☐ jah
- ☐ ei

Miks on hea, kui saab kahe B-võõrkeele vahel valida? (miks sina tahaksid valikut?)

- ☐ Koolis pakutav B-võõrkeel võib olla raske.
- ☐ Mõne teise võõrkeele vastu võib olla rohkem huvi ja motivatsiooni õppimiseks.
- ☐ Mulle ei meeldi valikud.
- ☐ Muu

Kas sa oled rahul oma B-võõrkeele valikuga?

- ☐ jah
- ☐ ei

Lisa 3. Küsimustik 12. klassi õpilastele

Tere. Minu nimi on Kadri Hütt. Oma magistritöö raames viin läbi küsitluse teemal "Võõrkeelte valikud Viljandimaa koolis". Palun vasta järgmistele küsimustele. Sinu panus on mulle väga oluline. Sinu vastused on anonüümsed ja neid kasutatakse vaid uuringu raames.

Mis on sinu B-võõrkeel, ehk teine võõrkeel mida sa koolis õpid?

- ☐ vene keel
- ☐ soome keel
- ☐ saksa keel
- ☐ prantsuse keel
- ☐ muu

Kas sina said B-võõrkeelt valida?

- ☐ jah
- ☐ ei

Kes tegi valiku, millist B-võõrkeelt õppida?

- ☐ Valiku tegi lapsevanem.
- ☐ Valiku tegin mina.
- ☐ Koolis ei pakutud valikut aga ma oleks tahtnud õppida mõnda muud keelt.
- ☐ Koolis ei pakutud valikut ja ma poleks tahtnudki mõnda muud keelt õppida.
- ☐ Muu

Kas B-võõrkeele valimine kahe võõrkeele vahel on Sinu arvates positiivne või negatiivne?

- ☐ Positiivne
- ☐ Negatiivne
- ☐ Ma ei oska öelda

Mis võiksid olla need positiivsed ja/või negatiivsed küljed B-võõrkeele valimisel?

Kas Sina oled rahul oma B-võõrkeele valikuga?

- ☐ jah

☐ ei

Miks sa oled/ei ole rahul oma valikuga?

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Kadri Hütt,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose „Võõrkeelte valikud Viljandimaa põhikoolides“, mille juhendajaks on Reet Bender, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Kadri Hütt

22.08.2023

Lõputöö autori kinnitus

Olen lõputöö kirjutanud iseseisvalt. Kõigile töös kasutatud teiste autorite töödele, põhimõtteliste seisukohtadele ning muudest allikaist pärinevatele andmetele on viidatud.

Autor: Kadri Hütt

(allkiri)

.....